

A Háttér Meleg Jogsegély Szolgálat

A Háttér Társaság a Melegekért kiemelkedően közhasznú egyesület immár öt éve, 2000-ben indította a Háttér – Meleg Jogsegély Szolgálatot. Az egyesület alapszabálya szerint a Szolgálat egyike a társadalmi szervezet által működtetett 3 nagy programnak.

A Szolgálat élén az egyesület ügyvivői testülete által megbízott ügyvéd, a programvezető áll. 2001. július 1. napja óta ezt a funkciót dr. Kárpáti József ügyvéd tölti be. A Háttér- Meleg Jogsegély Szolgálat egyedi megbízás alapján más ügyvédekkel is dolgozott: az évek során segítségünkre volt dr. Farkas Lilla, dr. Pelle Andrea, dr. Bodrogi Bea, dr. Faludy Edit és dr. Muhi Erika ügyvéd is.

A Háttér – Meleg Jogsegély Szolgálat 2000-től elsősorban az Open Society Institute támogatásával működik, de 2004. évben ehhez társult a Magyarországi Soros Alapítvány jelentős adománya is.

A diszkrimináció elleni küzdelmet – legalábbis elvi szinten – megkönnyíteni igyekezett a 2004. januárjában hatályba lépett az Egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény, mely az Európai Unió irányelveivel összhangban rendelkezik arról, hogy a szexuális orientáció és a nemi identitás szerinti hátrányos megkülönböztetés tilos. A jogszabály meghatározza a közvetlen és a közvetett hátrányos megkülönböztetés fogalmát, előírja az Egyenlő Bánásmód Hatóság felállítását, körvonalazza azokat a szankciókat, melyeket a hatóságok és bíróságok a diszkriminálással szemben alkalmazhatnak.

A Háttér – Meleg Jogsegély Szolgálat stratégiája és működési elvei

A Szolgálat célja a magyarországi leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű közösség jogainak megóvása, és – bizonyos esetekben – érdekképviselési és érdekvédelemértékesítési feladatok ellátása.

Ezen belül az egész közösséget érintő, elvi jelentőségű kérdésekben jogi és társadalmi akciókat szervezünk, lobbitevékenységünkkel küzdünk a hátrányos megkülönböztetéstől mentes jogrendszerért.

Az egyéni segítségnyújtás szintjén szakszerű jogi segítséget igyekszünk nyújtani az olyan esetekben, amikor valakit szexuális orientációja vagy nemi identitása miatt hatóságok, közszolgáltatók, munkahelyek részéről megkülönböztetés ér, vagy ezen tulajdonságai alapján hátrányt szenved, illetve alappal tarthat a hátrányos megkülönböztetéstől.

Egyedi döntés alapján felvállalunk olyan ügyeket is, amikor a közösséghez tartozó személyt egyedi jogvitában, ezen tulajdonsága alapján más személy diszkriminál, avagy alappal tarthat a hátrányos megkülönböztetéstől.

A szolgáltatások igénybe vétele az ügyvédi munkadíj tekintetében ingyenes, az ügyvédekét külön megállapodás alapján a Háttér Társaság a Melegekért egyesület honorálja.

A Szolgálat stratégiáját szervezett módon, alprogramok indítása útján valósítjuk meg. A jelentősebb alprogramok az alábbiak.

Jogi Tanácsadó Iroda

A Jogi Tanácsadó Iroda a joghoz való hozzájutás (access to justice) alprogramja, a Szolgálat 2000 óta működteti. Ennek keretében az ügyfelek a hétköznapi szintjén felmerülő, a Szolgálat tevékenységi körébe tartozó ügyeit irányítjuk ügyvédeknek, akik feladatuknak személyes tanácsadás, okiratszerkesztés vagy perbeli és peren kívüli képviselet formájában tesznek eleget. A Jogi Tanácsadó Iroda éves szinten 50-70 ember részére nyújt segítséget. A joghoz való hozzájutás alprogram keretében igyekszünk segíteni a közösséget érintő családjogi témájú ügyekben is (a gyermekelhelyezés és kapcsolattartás kérdésköre).

Alapítsunk családot!

Ezen alprogram keretében 2001 óta élettársi szerződéseket és végrendeleteket készítünk annak érdekében, hogy az azonos nemű párok jogi helyzetét a család jogi helyzetéhez közelítsük. Az alprogram az egyik legnagyobb sikerű vállalkozásunk, fennállása óta több mint 100 személy részére nyújtottunk segítséget: élettársi szerződéseket és végrendeleteket szerkesztettünk. Az általunk szerkesztett élettársi szerződések alapján egy magyarországi nagyvállalat több alkalommal kedvezményt nyújtott alkalmazottja azonos nemű partnere részére is.

Civil közösségfejlesztő alprogram

Ennek keretében 2001 óta segítséget nyújtunk a korábban jogilag rendezetlen módon működő lesbikus, meleg, biszexuális és transznemű közösségeknek, hogy formálisan is megalakuljanak, jogi személyiséget kapjanak, ezáltal erősödjék a meleg-leszbikus civil világ.

Az alprogram keretében az alábbi társadalmi szervezetek megalakulásában vagy átalakulásában működöttünk közre tanácsadás vagy képviselői szintjén.

Szivárvány Misszió Alapítvány

Szimpozion Meleg Baráti Társaság

Atlasz MLBT Sportegyesület

Öt Kenyér Keresztény Közösség a Homoszexuálisokért

IGEN az Oktatásban Egyesület

Civil AIDS Fórum Labrisz Leszbikus Egyesület

BTK. 199. § áldozatainak rehabilitálása alprogram

Az Alkotmánybíróság 2002. szeptemberében megsemmisítette a Btk. 199. §-át, mely a "Természet elleni fajtalanság" tényállásán keresztül a büntetőjog eszközeivel is diszkriminálta a melegeket. A testület egyben elrendelte a már lezárt büntetőeljárások felülvizsgálatát, ha a mentesülés még nem következett be.

Az alprogram keretében vállaltuk, hogy segítséget nyújtunk, a törvényhely megsemmisítését követően, hogy annak áldozatai az állammal szemben jogaikat érvényesíthessék. Az alprogram 2003-ban – ügyek és érdeklődés hiányában – lezárult.

Lobbizás a foglalkoztatási keretirányelv szabályainak helyes átültetéséért és a korszerű esélyegyenlőségi törvény megvalósításáért és annak helyes végrehajtásáért.

Az Európai Unió 2000/78/EK számú direktívájában (Foglalkoztatási keretirányelv) az EU törvénykezésében először deklarálta a szexuális orientáció szerinti diszkrimináció tilalmának kötelezettségét a foglalkoztatás, munkavállalás és az ehhez kapcsolódó képzés terén. Ennek folyamánként a tagországoknak 2003. decemberéig a jogharmonizáció részeként joganyagukba kellett illeszteni ezen jogszabály rendelkezéseit is.

A Háttér Társaság a Melegekért egyesület – a Szolgálat ügyvédjei segítségével – a Magyar Helsinki Bizottsággal karöltve folyamatosan részt vett az esélyegyenlőségi törvény megalkotásának társadalmi vitájában, közreműködött a törvény alapján 2005. január 1. napján felállított Egyenlő Bánásmód Hatóságról szóló jogszabály véleményezésében, és a Háttér Társaság a Melegekért egyesület egy közérdekű igényérvényesítési perrel igyekezett tesztelni is a törvény működőképességét.

Az alprogram folytatódik a Hatóság felállításának és működésének véleményezésével.

A Háttér Társaság – a Szolgálat segítségével- szakmai munkaműhelyeket tartott 2002., 2003 és 2004. években megrendelésre került Meleg és Leszbikus Fesztiválon, 2001. óta részt vesz a (Pepsi) Sziget civil rendezvényein, 2004-ben jelen volt a Fonyódi EFOTT-on.

A Háttér-Meleg Jogsegély Szolgálat kiemelkedő esetei

A közel öt éves működésünk alatt több mint 250 ügyfélnek nyújtottunk jogi segítséget. Az esetek jelentős részében pusztán tanácsadás elegendő volt, de akadtak olyan ügyek is, melyek országos jelentőségűvé, sőt talán elmondható, közvélemény formálóvá is váltak.

Az alábbiakban azokat az eseteket ismertetjük, amikor valamilyen alapvető jog vagy jogsérelem kapcsán a jogot vagy közgondolkodást formáló, sajtó által is bemutatott ügyben léptünk fel – általában sikeresen.

A „Sziget-ügy”

A meleg (LMBT) közösség jogainak szempontjából az új évezred első nehéz éve 2001. volt. Mint ismeretes, óriási botrány okozott, hogy Tarlós István, Békásmegyery-Óbuda Polgármestere 10 éve működő, népszerű ifjúsági-kulturális rendezvény, a Pepsi Sziget szervezőivel egy olyan tartalmú megállapodást írt alá, melynek értelmében a homoszexuális jellegű felvilágosító tevékenységek nem kerülhetnek a fesztiválon megtartásra. A megállapodás előzménye az volt, hogy a polgármester tudomást szerzett az ún. Szivárvány Sátor tervezett működéséről, mely – egyebek mellett – melegeket is érintő műsoroknak is helyet adott volna. A fesztiválon egyébként több éves hagyománya volt, hogy meleg, leszbikus szervezetek ismeretterjesztő sátorral jelentek meg.

A hatalmas társadalmi botrány mellett a Háttér Társaság a Melegekért egyesület jogi lépéseket is tett a polgármester ellen: mint jogi érdekelt szerződés érvénytelensége és személyhez fűződő jogok megsértése miatt. A Budapesti II. és III. Kerületi Bíróság a Háttér Társaság kérelmére ideiglenes intézkedésével a szerződés hatályba lépését felfüggesztette, ezzel megakadályozta a polgármester diszkriminatív akcióját. Későbbiekben a bíróság jogerős ítéletével is megállapította a szerződés ér-

vénytelenségét, tekintettel arra, hogy az a Magyar Köztársaság Alkotmányának a hátrányos megkülönböztetést tiltó 70/A §-ába ütközik, a személyhez fűződő jogok megsértése és a közérdekű bírság kiszabása iránt előterjesztett igényt azonban elutasította, tekintettel arra, hogy a Háttér Társaság a per tárgyává tett szerződés-kiegészítésben nevesítve nem szerepelt.

A részben megalapozott kereset alapján először ítélezett Magyarországon rendes hatáskörű bíróság az LGBT közösséget érintő alapjogi kérdésben.

NYILATKOZAT

Felháborodással értesültünk róla, hogy Tarlós István, Óbuda-Békásmegyer polgármestere olyan egyezséget kényszerített ki a Sziget Kulturális és Szervezőirodától, amelynek értelmében nem lehet meleg és leszbikus témájú programokat tartani a Pepsi Szigeten. A megállapodás ellentétes a magyar alkotmánnyal, Magyarország nemzetközi szerződésekben vállalt kötelezettségeivel, az általános emberi jogi normákkal. Követeljük, hogy a Sziget Kulturális és Szervezőiroda mondja fel a megállapodást, és nyilvánosan kérjen bocsánatot a magyarországi szexuális kisebbségektől. Az elkövetett törvénysértés és a kisebbségekre nézve sértő nyilatkozatai miatt követeljük Tarlós István lemondását és felelősségre vonását.

Kérjük a Pepsi Sziget támogatóit és fellépőit, hogy amennyiben a törvénysértő megállapodás 2001. július 22-én 24 óráig érvényben marad, és a Sziget Kulturális és Szervezőiroda nem kér nyilvánosan bocsánatot a magyarországi szexuális kisebbségektől, álljanak el a rendezvény támogatásától és a Szigeten való megjelenéstől. Kérjük tehát, hogy a British Council, Budapest Főváros Önkormányzata, a Dreher, a Durex, a Francia Intézet, az Ifjúsági és Sportminisztérium, az Islander, a Magyar Narancs, az MCM, a Nemzeti és Kulturális Örökség Minisztériuma, a PannonGSM, a PestiEst és az EstFM, a Pöttyös Túrórudi, a Red Bull, a Roxy Rádió, a Siemens, a TV2 és a Wanted ne támogassa a rendezvény kirekesztő változatát, és a határidő lejárta előtt is nyilatkozatban ítélje el a diszkriminációt.

Kérjük a Pepsit, hogy szintén álljon el a rendezvény anyagi támogatásától, és ne engedélyezze a Pepsi márkanév használatát, amennyiben július 22-ig fennmarad a törvénysértő állapot, és nem kértek bocsánatot a szexuális kisebbségektől. Úgy véljük, egy kirekesztő rendezvény támogatása világszerte rombolja egy az emberi jogok mellett egyébként elkötelezett világcég jó hírnevét.

Kérjük továbbá Michael Lake-et, az Európai Unió Budapesti Delegációja vezetőjét, hogy a törvénysértés határidőn túli fennmaradása esetén álljon el a Sziget

bármely rendezvényének védnökségétől. Kérjük, hogy a Delegáció nyilatkozatban ítélje el a kirekesztés e formáját.

Budapesten, 2001. július 13-án

Habeas Corpus Munkacsoport
Juhász Géza

Háttér Baráti Társaság a Melegekért
Mocsonaki László

Labrisz Leszbikus Egyesület
Takács Mária

Lambda Budapest Meleg Baráti Társaság
Rusvai László

Mások szerkesztősége
Takács B. Gábor

VándorMások
Gosztony Zsigmond

Öt Kenyér Keresztény Közösség
a Homoszexuálisokért
Sándor Bertalan

Dél-Alföldi Meleg Kör
(DAM Kör)
Birtalan Balázs

Csatlakozott még:

Humanista Mozgalom
Szabados Krisztina

Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen Egyesület
Wirth Judit

Zöld Fiatalok Egyesület
Ferenczi István

Budapesti II. és III. kerületi Bíróság**Ügyszám: 17.P.III. 22.429/2001/7.**

A Háttér Baráti Társaság a Melegekért Egyesület felperesnek Tarlós István és társai alperesek ellen szerződés érvénytelensége és személyhez fűződő jogok megsértése iránti perében a bíróság meghozta az alábbi

végzést:

A bíróság a felperes ideiglenes intézkedés iránti kérelmének

helyt ad

és az alperesek közötti 2001. július 10. napján kötött kiegészítő megállapodás hatályba lépését jelen per jogerős elbírálásáig felfüggeszti.

A végzés előzetesen végrehajtható.

A végzés ellen a kézbesítéstől számított 15 nap alatt fellebbezésnek van helye.

Indokolás:

A felperes HIV/AIDS prevencióval telefonos lelkisegély szolgálattal, jogsegélyszolgálat működtetésével foglalkozó, 1998. január 1-től kiemelkedően közhasznú besorolású társadalmi szervezet.

Az előzetes tárgyalások alapján az egyesület jelenléte biztosított lett volna a Pepsi Sziget elnevezésű, 2001. augusztus 1. és 8. közötti, III.r. alperes által szervezett kulturális rendezvényen.

2001. július 10. napján az alperesek – az I.r. alperes kezdeményezésére – egy kiegészítő megállapodást kötöttek, amely szerint: „...Az évek óta sikeres Pepsi Szigeten a fiatalkorúak védelmében, de a másként gondolkodók biztonságának érdekében is, semmi néven rendezett homoszexuális jellegű felvilágosító vagy egyéb címen folytatott műsorok nem lesznek. Az elnevezés e tekintetben közömbös. A lényeg a Diáksziget az legyen, ami. Zenés, kulturális fesztivál.”

A felperes a fenti megállapodást többirányú keresettel támadta, egyidejűleg ideiglenes intézkedés iránti kérelmet is előterjesztett, kérve a szerződéses kikötés hatályba lépésének, jelen per jogerős elbírálásáig történő felfüggesztését.

Hivatkozása szerint az alperesek közötti szerződés jogszabályba ütközik, továbbá jogellenes fenyegetés hatására íródott, így a PTK. 200. §-a (2) bek., valamint a PTK. 210. §-a (4) bek. alapján érvénytelen.

Ezen túlmenően az alperesek megsértették a PTK. 76. §-ára alapítottan személyhez fűződő jogát, valamint az alkotmány 70./A. §-a és a 60.§-a rendelkezéseit is.

Az ideiglenes intézkedés iránti kérelmet indokolásában kifejtette, hogy az alperesek támadott szerződése az emberi szabadságjogokat korlátozza, amelynek hatályosulása közvetlenül fenyegető kár, így egyetlen elhárítási lehetősége a fenti intézkedés meghozatala.

Miután a bíróság jelen határozatában csak az ideiglenes intézkedéssel kapcsolatban döntött, az alperesek által előterjesztett ellenkérelmek tekintetében is, csak az idevágó részeket emelte ki.

Az I.r. alperes a kereset, valamint az ideiglenes intézkedés iránti kérelem elutasítását kérte. Álláspontja szerint a felperesnek jelen perben nincs perbeli legitimitációja, így a keresetlevél – Pp. 130. §-a e) és g) pontja szerinti – idézés kibocsátása nélküli elutasításának van helye.

Ezen túlmenően nem állnak fenn az ideiglenes intézkedés elrendelésének feltételei, így a felperes hivatkozása szerinti közvetlenül fenyegető kárról sem lehet beszélni. Egyebekben az I.r. alperes eljárása a szerződés megkötése során az Alkotmánybíróság 21/1996. (V.17.) ÁB. határozatának, valamint az alkotmány 67. §-a kiterjesztő értelmezéséből eredt.

Az említett határozat abban foglalt állást, hogy a gyermekek fejlődése védelméhez való jog a gyermekek egyesülési joga gyakorlásának korlátozásához vezethet-e abból a szempontból, hogy a gyermek életkora valamint az egyesület jellege okán, a gyermek képes-e megismerni és értékelni a homoszexualitáshoz való viszonyára vonatkozó, választható lehetőségeket. Ennek a választásnak a következtében pedig képes-e felmérni azokat a következményeket, amelyek az adott egyesületben való tagságból és a homoszexualitás ott vallott felfogásának nyilvános vállalásából adódhatnak.

Amennyiben pedig a fentiekre hivatkozva a gyermek tagsága a homoszexuális vagy azzal kapcsolatos egyesületekben törvény vagy bírósági határozat folytán kizárható vagy korlátozható, akkor korlátozható a homoszexuális propaganda műsorok nyilvánossága is.

A II.r. alperes ugyancsak a kereset, s az intézkedés elutasítását kérte. Védekezésben előadta, hogy a felperest a kérelem elutasítása esetén sem éri kár. a megállapodás pedig az alkotmány 67. §-a (1) és (2) bek-ben foglalt rendelkezéseit Óbuda-Békásmegyer polgárai többségi érdekében történő érvényesülését célozza. En-

nek meghiúsulása nagyobb hátrányt jelent, mint az az esetleges előny, amely a vélt felperesi, kisebbségi érdek sérelmével járna.

A III.r. alperes az ideiglenes intézkedés teljesítését nem ellenezte. Egyebekben előadta, hogy a támadott megállapodást 2001. július 13-án, tekintettel annak semmis voltára felmondta.

A IV.r. alperes érdemi nyilatkozatot nem tett, míg az V.r. alperes álláspontja szerint az érintett megállapodás a III. r. alperes kezdeményezésére felbontásra került, így a kérelem okafogyottá vált.

A kérelem az alábbiak szerint alapos.

A fentiek indokolását megelőzően a bíróság – figyelemmel az alperesek által előterjesztettekre – két dologra kíván rámutatni, amelyek rögzítése a kérelem érdemi vizsgálatának előfeltétele volt. Az első a felperesi perbeli legitimáció hiányával kapcsolatos, I.r. alperes részéről előterjesztet eljárásjogi aggály.

A felperes a bíróság felhívására becsatolta a Fővárosi Bíróság 9.Pk. 60.214/1995/9. sz. alatti, 2000. március 3-án jogerőre emelkedet végzését, amellyel, mint kiemelkedően közhasznú szervezetet vették nyilvántartásba Emellett ugyancsak becsatolta az egyesület alapszabályát, amelyből megállapítható volt, miszerint a szervezet célja, többek között új intézmények és szolgáltatások létrehozásának elősegítése az állami és civil szférában a meleg közösségeknek a társadalomba való jobb integrálódása érdekében. Ezen túl az emberi jogok védelme, amely szerint az egyesület minden közéleti megnyilvánulásának közvetett, vagy közvetlen célja a szexuális kisebbségek megkülönböztetése elleni küzdelem.

Ebből eredően a Pp. 48. §-a szerinti jog képességgel rendelkezik és a PTK. 234. §-a (1) bek., valamint a PTK. 235. §-a (1) bek. szerinti perlési előfeltételek is fennállnak. A becsatolt alapszabályból megállapítható, hogy a felperes érintettsége az ügyben nem lehet vitás.tett fel kétség.

A második kifogás a kérelem okafogyottságával volt kapcsolatos.

A bíróság az eljárás jelen szakaszában nem tulajdonított relevanciát a III.r. alperes megállapodás felmondására vonatkozó nyilatkozatának. Miután a szerződés megszűnésére vonatkozóan a többi szerződő fél nem tett egybehangzó nyilatkozatot, a III.r. alperes egyoldalú eljárása nem eredményezhette a szerződés megszűnését, s így a kereset okafogyottságát.

A felperes ideiglenes intézkedés iránti kérelme alapjául elsődlegesen az alkotmány 70./A.§-át hívta fel azzal, hogy az emberi szabadságjogokat korlátozó szerződés hatályosulása közvetlenül fenyegető kárt jelent.

A hatályos magyar alkotmány szélesen értelmezi az egyenjogúságot.

„ 70./A.§ (1) bek.. A Magyar Köztársaság biztosítja a területén tartózkodó minden személy számára az emberi, illetve az állampolgári jogokat bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül.

(2) bek. Az embereknek az (1) bek. szerinti bármilyen hátrányos megkülönböztetését a törvény szigorúan bünteti.

(3) bek. A Magyar Köztársaság a jogegyenlőség megvalósulását az esélyegyenlőségek kiküszöbölését célzó intézkedésekkel is segíti. „

Fentiekből eredően az egyenjogúság alkotmányos elve megtiltja, hogy az állam az állampolgárokkal szemben a jog bármely területén diszkriminációt alkalmazzon.

Az Alkotmánybíróság 20/1999. (VI.25.) ÁB. sz. határozata kapcsolódva a fentiekhez megerősítette, hogy az egyéb helyzet alapján nyújtott védelem vonatkozik a szexuális irányultság miatti különbségtételre is, azaz tiltja a szexuális orientáción alapuló diszkriminációt.

Összevetve a fentiekkel a sérelmezett megállapodást, megállapítható volt, hogy az általánosságban, azaz jellegétől függetlenül minden olyan program vagy műsor megtartását tiltja, amely homoszexuális jellegű. Ennek következtében nemcsak a felvilágosító vagy tájékoztató, de a kulturális jellegű rendezvények sem tartathatók meg azok homoszexuális volta vagy jellege miatt.

A kiegészítő megállapodás tehát ebben a formájában kifejezetten a már hivatkozott szexuális orientáción alapuló diszkriminációt fogalmazza meg, indokolatlanul megsértve az alkotmány 70/ A. §-a (1) be.-ben foglaltakat.

A bíróság álláspontja szerint a fenti megállapodás tartalmilag csak abban az esetben lehetett volna helytálló, ha a szerződő felek ezt megelőzően kellően valószínűsítik, hogy a szigeten tartandó homoszexuális műsorok olyan sérelmet okoznak másoknak, amelynek indokolt jogkövetkezménye azok betiltása.

Önmagában azonban az I.r. alperes hivatkozása a fiatalkorúak és a gyermekek egyesülési joga korlátozhatóságának alkotmányos lehetőségére a homoszexualitással kapcsolatos egyesületeknél nem kellő alap a kirekesztő jellegű, negatív társadalmi hozzáállás érvrendszerét megtestesítő diszkriminatív döntésre.

Különösen nem abból az aspektusból, hogy a felperes mint bejegyzett kiemelten közhasznú társadalmi szervezet vett volna részt a megrendezendő homoszexuális jellegű programokban. Ehhez mérten pedig, amennyiben az alapszabály szerinti célokat és tevékenységi kört tekintve az abban foglaltak kimerítették az 1997. évi CLVI. Tv. (Khtv.) előírásait a közhasznú minőséget illetően, lehetővé téve számukra egyesületként a nyilvánosság elé lépést is, úgy indokolatlan és teljes mértékben logikátlan az I.r. alperes érvelése.

Kétségtől a jognak szerepe van bizonyos erkölcsi normák épségének megőrzésében, de ez nem jelenthet olyan korlátozást, amely összeegyeztethetetlen az alkotmányos renddel.

Ugyancsak nem jelentheti – utalva már a II.r. alperes védekezésében foglaltakra az ideiglenes intézkedéssel kapcsolatban -, hogy hatósági úton lehetőség van rákényszeríteni a többség morális akaratát a kisebbségre, akiknek pedig, mint egyéneknek joguk van a „mássághoz” mindaddig amíg ezzel mások alapvető állampolgári jogait nem sértik.

Az alkotmány 67. §-a (1) és (2) bek.-ben foglaltak ilyen módon történő értelmezése nemhogy elősegítené az alkotmányban is megfogalmazott esélyegyenlőtlenségek kiküszöbölését, de méginkább felerősíti a társadalom előítéleteit a szexuális kisebbségekkel szemben.

A Pp. 156. §-a szerinti ideiglenes intézkedés célja azonnali jogvédelem biztosítása az időmúlás miatt utóbb már el nem hárítható jogsérelem megelőzésére.

A felperes által előadottak, figyelemmel a becsatolt okiratokra is kellően valószínűsítették a kérelemben foglaltakat, azaz olyan azonnali jogvédelmet kívánó helyzet állt elő a megállapodás létrejöttével, amelynek elhárítása a kérelmező külön méltánylást érdemlő jogvédelme érdekében szükséges.

Bár a felperes kérelmében a Pp. 156. §-a (1) bek. I. fordulata szerint jelölte az azonnali jogvédelmet igénylő helyzetet, a bíróság III. fordulat alapulvétele mellett döntött, figyelemmel arra, hogy az I. fordulat értelmezése nem fedi a kérelem indokolásában előadottakat. A kérelem jogcíme megjelölésének ebben az esetben nem volt jelentősége, miután tartalmában egyértelműen meghatározott volt, milyen kérdésben kell a bíróságnak döntenie.

Fentiekre tekintettel a bíróság az ideiglenes intézkedés iránti kérelemben foglaltak teljesítését elrendelte és a támadott megállapodás hatálybelépését felfüggesztette.

Budapest, 2001. július. 23.

Dr. Polgárné Dr. Vida Judit
bíró

JOGÁLLAM VAGY ILLEGALITÁS? FÜGGŐ JÁTSZMA A TARLÓS-ÜGYBEN*

2001. július 10. napján a Pepsi Sziget néven világszerte ismertté vált kulturális-szórakoztató fesztivál szervezői, a Sziget Kft. képviselői: Gerendai Károly, Müller Péter (Sziámi); továbbá Tarlós István, Óbuda-Békásmegyer polgármestere, Komáromi Endre, ezredes, a Budapesti Rendőrfőkapitányság közbiztonsági igazgatója, Simon Tamás, ezredes, az Óbuda-Békásmegyer Rendőrkapitányság vezetője, - a polgármester nyomatékos felkérésére- az alábbi szövegű megállapodást kötötték.

„Az óbudai polgármester kezdeményezésére alulírottak a következőkben állapodtak meg: Az évek óta sikeres Pepsi Szigeten a fiatalkorúak védelmében, de a másként gondolkodók biztonságának érdekében is, semmi néven rendezett homoszexuális jellegű felvilágosító, vagy egyéb címen folytatott műsorok nem lesznek. Az elnevezés e tekintetben közömbös. A lényeg, hogy a Diáksziget az legyen, ami. Zenés, kulturális fesztivál.”

Hagyjuk most figyelmen kívül a nyelvi stílust, a mondat szerkesztési kérdéseket, és koncentráljunk a megállapodás üzenetére, annak tartalmi elemeire.

A részletezett megállapodásnak több meghatározó tartalmi és formai eleme is van: - „a homoszexuális felvilágosító jellegű” programok kerülnek megtiltásra, illetve kerültek kizárásra. Ez azt jelenti, hogy az a természetes vagy jogi személy, aki illetve amely ilyen jellegű programot kíván(na) rendezni, a Sziget rendezvényein jelen nem lehet, mégpedig arra való tekintet nélkül, hogy egyébként a „homoszexuális jellegű felvilágosításra” engedélye vagy joga van-e. - A megállapodás a teljes körű tiltásra irányul.- Mindez a fiatalkorúak védelmében történik. - Magánjoginak tűnő szerződés aláírásával realizálják.- Két magas rangú rendőr - illetve az általuk képviselt rendőri szervek - is szerződő félként szerepelnek

Az okirat jogi jellege és a hatáskör hiánya

A polgármester a releváns hatáskörét firtató kérdésekre érvelésében esetenként a szerződéses szabadság jogáról beszél, máskor a hatósági jogkör gyakorlására hivatkozik.

Valóban, a megállapodás látszólag magánjogi (polgári jogi) jellegű, többpólusú jogügylet, elviekben a szerződéses szabadság keretébe illeszthető.

Ha azonban alaposabban megvizsgáljuk a dokumentumot, úgy annak jogi megítélése már korántsem ennyire egyértelmű, sőt igen különös következtetésekre juthatunk.

A szerződés-kiegészítés szerkezete nem olyan, mint egy többpólusú valós polgári jogviszonyé: az azt aláírók körén kívül eső más személyekről szól, absztrakt módon azokat tiltja el valamitől, az általános hatály igényével: akár egy jogi norma.

A hivatkozott személy(ek) felé – bizonyos feltételek beállta esetére („a homoszexuális felvilágosító jellegű” műsorok szervezése) szintén általános jellegű tiltást fogalmaz meg. A következményekről (szankcióról) nem rendelkeznek ugyan az érintettek, de a rendőség képviselőinek aláírása elég nyomatékkel bír arra, hogy kétség se férjen ahhoz, hogy a magatartásszabály megszegésének rendészeti következményei lehetnek.

Amennyiben ezt az okfejtést fogadjuk el, úgy kimondható lenne: a polgármester – felhasználva ehhez funkcióját, megtámogatva magát két magas rangú rendőrrel, általános érvényű jogi szabályozást akart teremteni a Szigeten, **közigazgatási jogi normaalkotásra készült**, melynek alanyai azon személyek lettek volna, akik „homoszexuális felvilágosító jellegű” műsorokat kívántak szervezni. Ebben az esetben magánjogias köntösbe bújtatott közjogi igényű rendelkezésről lenne szó, mégpedig nem is egyedi jogalkalmazásról, hanem bújtatott jogalkotásról.

Természetesen a polgármesternek nincs jogalkotói hatásköre, s habár az önkormányzat képviselőtestülete rendelkezik ezzel¹, de igen korlátozott körben és mértékben: mind a személyi szabadságjogokat, mind azok korlátozásait, mind pedig a társadalmi szervezetek jogállását törvényben kell szabályozni.² Ha tehát jogi normakezdeményezésnek tekintjük az okiratot – melynek bizonyos elemeit az magán viseli – a hatáskör hiánya okán ehhez joghatás nem fűződhet.

Amennyiben – saját érvelése szerint - **hatósági intézkedésnek** tekintenénk a polgármester fellépését, úgy hiányozna annak jogalapja. A polgármesternek ugyan is két esetben lehet ilyen jogköre: ha önkormányzati rendelet telepít önkormányzati hatósági jogkört hozzá, ezt nevezzük önkormányzat hatósági ügynek, vagy – az ún. államigazgatási hatósági ügyekben - ha törvény vagy kormányrendelet³ telepít olyan hatósági jogkört a polgármesterhez, mely lehetővé tenné az általa veszélyesnek vélt, de egyébként törvényesen működő szervezetek (esetleg magánszemélyek) intézményes kirekesztését egy nyitott zenei-kulturális fesztiválról, vagy amely megalapozná azt a jogát, hogy egy embercsoportot veszélyesnek tekintsen és diszkrecionális jogkörében szankciókat alkalmazzon a csoport tagjaival szemben. A polgármester azonban semmilyen olyan jogszabályt nem jelölt meg, melynek rendelkezései igazolnák, hogy hatósági jogalkalmazói tevékenység gyakorlására joga lenne. Másrészt, ha hatósági intézkedésről lenne szó (mely lehet hatóság-

gi jogalkalmazó tevékenység vagy hatósági ellenőrzés), a jogkört gyakorlónak az erre vonatkozó, az államigazgatási eljárásról szóló törvényben meghatározott szabályok szerint kellett volna eljárnia, normasértés észlelése esetén alakszerű határozatot kellett volna hoznia, mely ellen fellebbezésnek lehetett volna helye.⁴

Ha közigazgatási aktusnak tekintjük a polgármester „intézkedését”, úgy az – a közigazgatási jogtudomány megfogalmazása szerint – a hatáskör hiánya miatt – az ún. nem létező aktusnak tekinthető, mely még időlegesen sem válthat ki jogi hatást. A nem létező aktusok végrehajtása megtagadható, állami kényszercselekmények a kikényszerítés érdekében nem alkalmazhatók.⁵

Marad végül a harmadik, peresített változat: az okiratot aláírók azt **magánjogi megállapodásnak** szánták. Ez utóbbi esetben kérdéses, miként rendelkezhetett a polgármester, továbbá a Budapesti Rendőrfőkapitányság és Óbuda-Békásmegyer Rendőrkapitánysága egy olyan területről, melynek sem tulajdonosa, sem birtokosa a kérdéses kerületi önkormányzat? (Az Óbudai sziget a Fővárosi Önkormányzat tulajdonát képezi.)

A tartalom alkotmányellenessége

A fentiekben vázoltuk, hogy jogi normaként és közigazgatási jogi aktusként a kérdéses okirat nem állja meg a helyét, az nem létezik. Utaltunk arra is, hogy a magánjogi megállapodás megkötésére sem volt hatásköre a polgármesternek vagy a rendőrségnek. Vegyük most azonban szemügyre a szerződéses szabadság lehetőségét, azaz azt a fikciót, mi lenne a megállapodás jogi sorsa, ha a kerületi polgármester az Óbudai sziget tulajdonosa vagy jogszerű birtokosa lenne? Elvi síkon akként vethető fel a kérdés: a tulajdonos vagy birtokos – egy egyébként mindenki számára nyitott, zenei-kulturális fesztiválról, teljesen különböző profilú civil szervezetek jelenléte mellett - kitilthatja-e a homoszexuális felvilágosító jellegű rendezvényeket a szervezővel kötött, polgári jogi megállapodás útján?

A szerződéses szabadság azt jelenti, hogy a felek eldönthetik, akarnak-e szerződést kötni, amennyiben igen, szabadon meghatározhatják, hogy az milyen típusú megállapodás legyen, de akként is dönthetnek, hogy különböző szerződéstípusokat vegyítenek, avagy a Ptk.-ban nem nevesített kontraktus-típust alakítanak ki. Végezetül a nincsenek elzárva attól sem, hogy a szerződés tartalmát szabadon állapítsák meg.⁶

Ugyanakkor a szerződéses szabadság korlátait is megfogalmazza a Ptk.: semmis a szerződés – többek között – ha jogszabályba ütközik.⁷ Ennek az a következ-

ménye, hogy a megkötésére visszamenő hatállyal érvénytelen, azaz nem fűződnek hozzá a felek által célzott joghatások.

Kérdés: a szerződés sérti-e az Alkotmány, mint jogi norma valamely rendelkezéseit, azaz érvénytelen-e?

A megállapodás elviekben lehetetlenné teszi a Szigeten azon személyek és szervezetek megjelenését, akik illetve amelyek „homoszexuális felvilágosító jellegű” programokat szerveznének. Az indok: a gyermekek védelme.

Az Alkotmány mint jogszabály – sok más körülménnyel együtt – tiltja az emberek „egyéb helyzet” szerinti megkülönböztetését is.⁸ Az Alkotmánybíróság egyik határozata szerint a szexuális orientáción alapuló különbségtétel az „egyéb helyzet” szerinti különbségtétel körébe tartozik.⁹ Ugyancsak védelemben részesíti az Alkotmány a véleménynyilvánítás, a gondolat és a lelkiismeret szabadságát.¹⁰

A kérdéses megállapodás – a rendelkezésre álló adatok szerint – két jogi személyt, két törvényesen bejegyzett egyesületet érint a Labrisz Leszbikus Egyesületet továbbá a Háttér Baráti Társaság a Melegekért megnevezésű egyesületet, mely utóbbi kiemelten közhasznúnak minősül. A Háttér Társaság alapszabálya szerint a céljai közé tartozik – többek között –, a szakmai és politikai közvélemény figyelmének felhívása a meleg leszbikusok biszexuálisok és transzneműek különleges problémáinak megoldatlanságaira, a nevelés és oktatás, a kulturális tevékenység, könyvek folyóiratok kiadása, fesztiválszervezés, az emberi jogok védelme¹¹: kétségkívül információ nyújtásáról is szó van. Az egyesület ezen célok figyelembe vételével került kiemelten közhasznú társadalmi szervezetként nyilvántartásba vételre.¹²

Az Alkotmánybíróság korábban, a Szivárvány ügy kapcsán hozott döntésében¹³ alkotmányossági teszt alá vonta a gyermek egyesülési jogát és az államnak arra irányuló kötelezettségét, hogy védje az ifjúságot. Arra az álláspontra helyezkedett, hogy a gyermek egyesülési joga – mint alapjog – az állam által is korlátozható egy másik alapjoggal - az ifjúságnak a védelemhez való jogával, akár úgy is, hogy az állam – bíróságai révén – megtagadja egy olyan egyesület bejegyzését, amely lehetővé teszi a fiatalkorúak számára a tagsági viszonyt. Érvelésének alapját képezte, hogy – habár a homoszexualitást nem kívánta erkölcsileg megítélni – a gyermek, megfelelő életkor alatt nincs tisztában azon választásának lehetséges következményeivel, amely választására lehetőséget adhat egy olyan egyesületben való tagság, amelyben felnőtt, a meleg szubkultúrába már beilleszkedett személyek dolgoznak.

A meleg életforma lehetséges választásának kockázatát tehát olyan súlyos kockázatnak tekintette, amely választás lehetőségétől az államnak kell megvédenie a gyermeket, nem tartván ehhez elegendőnek a szülői kontrollt.

Az Alkotmánybíróság – bár egyfolytában arra hivatkozott, hogy a homoszexualitás megítélésében semleges kíván maradni – indirekt módon oltalmazta a melegeket negatívan megítélő közvélekedést: nem az előítélek lebontásához, hanem azok fenntartásához asszisztálva.¹⁴

De vonatkoztassuk most ezen alkotmánybíróági döntést jelen esetre. A meleg felvilágosító programok, pontosabban ezen programok szervezőinek kitiltására van-e alkotmányos lehetőség?

A polgármester érveiben a fiatalokriák védelmét jelölte meg olyan célként, melynek megvalósításához megfelelő eszköznek vélte a kérdéses szerződés megfogalmazását és aláírását.

Az Alkotmány szerint minden gyermeknek joga van a családja, az állam és a társadalom részéről arra a védelemre és gondoskodásra, amely a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges.¹⁵ Ugyancsak megilleti a gyermeket a véleménynyilvánítás, lelkiismereti és gondolatszabadság joga.

A Szivárvány – teszt kapcsán megfogalmazott alkotmánybíróági logika azt az alapvető kérdést vetné fel, hogy a gyermek állam általi védelemhez való joga ésszerű és szükséges indok-e ahhoz, hogy ezen alapjoggal a „homoszexuális felvilágosító jellegű programok” szervezőinek, mint (jogi vagy természetes) személyeknek a hátrányos megkülönböztetés tilalmához, szabad véleménynyilvánításhoz, gondolat és lelkiismereti szabadsághoz való jogát korlátozzuk az állam által és az állam nevében.

Korlátozhatók-e a fenti módon a gyermekek állam általi védelmének igényével a meleg jogai vagy az Alkotmányba, mint alaptörvénybe ütközők lennének – e a kontraktus rendelkezései?

A kérdés megválaszolásához meg kell fordítanunk a legfelsőbb bírói testületnek a logikáját, mégpedig a következmények szempontjából. Ha elfogadnánk az Alkotmánybíróság által felvetett, állítólagosan semleges érvrendszert, úgy arra a következtetésre juthatnánk, hogy a „gyermek” nem csupán az egyesületbe való belépéssel vállal egy életkorából adódó súlyos választási kockázatot, hanem azáltal is, hogy meleg és leszbikusok által rendszeresen és nyilvánosan szervezett programokon vesz részt, netán ilyen felvonuláson meleg és leszbikusok társaságában tartózkodik, nyitott kulturális programokra téved be. Ha az Alkotmánybíróság az általa súlyosnak vélt kockázattól állami segédlettel – az egyesület bírói bejegyzésének megtagadásával - kívánta a Szivárvány ügy kapcsán megvédeni a fiatalokat – elvitatván a szülőktől a véleménynyilvánítás és a lelkiismeret szabadságának a jogát – , úgy jelen analóg helyzetben ismét kénytelen lenne az ifjúság védelmében hasonló eszközökhöz folyamodni.

Hogy ezt – hosszú távon - milyen módszerrel kívánna az állam megvalósítani, arra több lehetőség is adódna: jogszabályalkotás vagy polgári perben a szerződés érvényességének a megvédése megfelelő indokolással, esetleg ügyészi kereset a felvilágosító tevékenységet folytató meleg szervezetekkel szemben a cél alkotmányellenessége miatt.

Az Alkotmánybíróság már ismertetett határozata szerinti következetes érvelés oda vezetne, hogy a törvényesen működő egyesületek megnyilvánulásait súlyosan korlátozó intézkedések születhetnének: a meleg és leszbikus mozgalom a zárt klubok világába szorulna vissza, oda, ahol annak a helye a századelőn volt, de megkérdőjelezhetővé válnának a homoszexuális szülők gyermekek feletti felügyeleti jogai is.

Amennyiben a megállapodással az azt aláírók tulajdonosi vagy birtokosi jogait kívánták volna a szerződéses szabadság elveire való hivatkozással gyakorolni, a szerződés az Alkotmánynak a hátrányos megkülönböztetés tilalmát kimondó rendelkezéseibe való ütközése folytán – azaz a tartalom alkotmányellenessége miatt – is érvénytelen lenne.

Az állam reakciója

A Tarlós-ügy kapcsán némi optimizmusra adhat okot az elsőfokú bíróság gyors és korrekt – bár még nem jogerős – eljárása és határozata. A Háttér Baráti Társaság a Melegekért egyesület szerződés érvénytelenségének megállapítása és személyhez fűződő jogok megsértése miatt indított keresetet az megállapodást aláírók ellen, egyben kérte a bíróságot, hogy ideiglenes intézkedéssel függessze fel a szerződés hatályba lépését. A bíróság szokatlanul rövid időn belül az ideiglenes intézkedés iránti kérelemnek – előzetesen végrehajtható – végzésével helyt adott.¹⁶ Indokolásában utalt arra, hogy a jognak kétségkívül szerepe lehet bizonyos erkölcsi normák épségének megőrzésében, de ez nem jelenthet olyan korlátozást, amely összeegyeztethetetlen az alkotmányos renddel, ugyancsak nem jelentheti, hogy hatósági úton lehetőség lenne rákényszeríteni a többség morális akaratát a kisebbségre. Jogi érvként hivatkozott a bíróság az Alkotmány 70/A §-ának megsértésére, azaz a hátrányos megkülönböztetés tilalmának megszegésére. A kerületi bíróság nem fogadta el az I. rendű alperes, azaz a polgármester azon védekezését, hogy a Szivárvány ügy kapcsán hozott alkotmánybírósági határozat mérvadó lehet az ügyben: az alkotmánybírósági döntés a rendes bíróság szűrjén is fennakadt. Az ok: a józan ész. A döntéshozó valószínűleg észlelte, hogy az ifjúság védelmére hivatkozni a korábbi határozat indokolásában foglaltak szerint törvényesen működő társa-

dalmi szervezetek működését tenné lehetetlenné, és ezzel együtt a jogbiztonságot is megrengethetné.

Mindazonáltal a még nem jogerős határozat más érdekes, nem újkeletű problémákat is felvet. Alapíthatja-e döntését kizárólag az Alkotmány rendelkezéseire az általános hatáskörű bíróság? Mennyiben áll fenn a felperesei egyesület perbeli legitimációja? Elegendő-e a töredezett antidiszkriminációs szabályozás az alapvető jogaink megvédésére?

Anélkül, hogy a határozat által felvetett kérdések további részletes kifejtésébe bocsátkoznánk nyugodtan elmondható, hogy az mérföldkőnek tekinthető a civil szervezetek polgári jogi mozgalmában, mert felülemelkedve a negatív társadalmi hozzáálláson valós és megfogható módon védelmezett meg egy társadalmi kisebbséget a jogtalan kirekesztéssel szemben.

Ugyanakkor elgondolkodtatóak a közélet más megnyilvánulásai is:

A Habeas Corpus Munkacsoport hivatali visszaélés büntette miatt feljelentette a polgármestert, az igazságügy miniszter viszonylag késői reakciójában bejelentette, hogy a polgármester a szerződés aláírásakor nem lépte túl a hatáskörét. (Érdemes megjegyezni, hogy hosszú hatásköri tili-toli eredményeként az ügyben a Budapesti Rendőrkapitányság fog nyomozni, ami azért különös, mert a megállapodás aláírói közt szerepel ezen testület közbiztonsági igazgatója is.)

Adott helyzetben egy büntetőfeljelentés alapján megindítandó eljárás előtt, a cselekmény lényegi elemeire, annak minősítésére tett kijelentéseket a miniszter. Azon túl, hogy erre hatásköre sincs, a kijelentés politikailag alkalmas a társadalmi előítéletek konzerválására:

a jogilag nem képzett lakosság az igazságügy miniszter személyéhez magát az igazságszolgáltatási rendszert társítja, így minden nyilatkozatát különös figyelem kíséri.

A média hevenyészett jelentései és a nem reprezentatív felmérések azt valószínűsítik, hogy a magyar társadalom 70 százaléka még mindig ellenséges a melegekkel és a leszbikusokkal szemben. Az embereknek információkra lenne szükségük a valós tudáshoz, de azt, hogy az információk eljuthassanak az érdeklődőkhöz, valóban semleges állami szemléletnek kellene biztosítania.

A Tarlós-ügy – kimenetelétől függetlenül – teljes és pontos röntgenképét fogja adni a magyar alkotmányosságnak, de ezen túl a szakmai közvélemény (pszichiáterek és jogászok) és a társadalom érettségének, felfogásának is. Persze ez már régen nem egyszerűen a meleg és leszbikus ügye, mindenkit érinteni fognak a következmények: vajon kifejlődhet – e nálunk egy valós, nyugati típusú jogállam,

megvalósítható-e a jog uralma, vagy a nem népszerű, ám annál fontosabb polgári jogi mozgalmak visszasüllyednek az illegalitás világába?

2001. augusztus 20.

A szerző utólagos megjegyzése:

2002. február 11. napján a Budapesti II és III. Kerületi Bíróság – első fokon ítéletével megállapította, hogy a per tárgyává tett szerződés – kiegészítés érvénytelen. A szóban elhangzott indokolásában rámutatott, hogy a megállapodás rendelkezéseinek megfogalmazása a Magyar Köztársaság Alkotmányának 70/A §-ába ütközik, sérti a hátrányos megkülönböztetés tilalmára vonatkozó rendelkezéseket, ezért az semmis.

Ugyanakkor a bíróság elutasította Háttér Baráti Társaság a Melegekért egyesület, mint felperes személyhez fűződő jogainak megsértése tárgyában előterjesztett kereseti kérelmét, tekintettel arra, hogy a szerződéssel a homoszexuális felvilágosító rendezvények megtartása lett kizárva a fesztiválról, a felperes személyének konkrét említése nélkül, így a felperes egyedi személyiségi jogai sem csorbultak. A III. kerületi polgármesternek ennél fogva közérdekű bírságot sem kell fizetni.

Az ítélet nem jogerős.

Kárpáti József

1. A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény (továbbiakban: Ötv.) 10. § (1) bekezdés a) pontja szerint az önkormányzat képviselő-testülete hatásköréből nem ruházható át – többek között – a rendeletalkotás joga.
2. Az Ötv. 7. § (1) bekezdése értelmében törvény vagy törvény felhatalmazása alapján kormányrendelet kivételesen a polgármestert, a főpolgármestert, a megyei közgyűlés elnökét államigazgatási hatósági hatáskörrel ruházhatja fel. Lásd még: Magyar Közigazgatási Jog; 191-192 oldal; szerkesztette: Ficzer Lajos; Osiris Kiadó, Budapest, 1998.
3. A jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény 2. § a) és c) pontja értelmében a z Országgyűlés törvényben állapítja meg a társadalmi rendre, valamint a társadalom meghatározó jelentőségű intézményeire, az állam szervezetére, működésére, és az állami szervek hatáskörére vonatkozó alapvető rendelkezéseket, továbbá az állampolgárok alapvető jogait és kötelességeit, ezek feltételeit és korlátait, valamint érvényre juttatásuk eljárási szabályait.
4. Az államigazgatási eljárásról szóló 1957. évi IV. törvény (Áe.) 3. § (1) bekezdése szerint a közigazgatási szerv eljárása során államigazgatási ügyben e törvény rendelkezéseit kell alkalmazni.
5. Magyar Közigazgatási Jog; 331. oldal; szerkesztette: Ficzer Lajos; Osiris Kiadó, Budapest, 1998.
6. A Ptk. 200. § (1) bekezdése szerint: a szerződés tartalmát a felek szabadon állapíthatják meg. A szerződésekre vonatkozó rendelkezésektől egyező akarattal eltérhetnek, ha jogszabály az eltérést nem tiltja.
7. A Ptk. 200. § (2) bekezdés , első fordulata szerint: semmis az a szerződés, amely jogszabályba ütközik, vagy amelyet jogszabály megkerülésével kötöttek.
8. Az Alkotmány 70/A. § (1) bekezdése szerint: a Magyar Köztársaság biztosítja a területén tartózkodó min-

- den személy számára az emberi, illetve az állampolgári jogokat, bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül.
9. A 20/1999 (VI.25.) AB. határozat indokolásában először jelenik meg annak felismerése, hogy a szexuális orientáció szerinti megkülönböztetés „egyéb helyzet” szerinti megkülönböztetés lehet. (Az érvelés az indokolás II. pont 1.2. pontja alatt található.)
 10. Az Alkotmány 61. § (1) bekezdése szerint : a Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabad véleménynyilvánításra, továbbá arra, hogy a közérdekű adatokat megismerje, illetőleg terjessze.
 11. Idézet a Háttér Baráti Társaság a Melegekért egyesület 2001. július 1. napján hatályos alapszabálya, 1. oldalának tartalmából; rendelkezésre bocsátotta: Mocsonaki László, egyesületi elnök.
 12. A Háttér Baráti Társaság a Melegekért egyesület a Fővárosi Bíróság 9. Pk. 60.214/1995/9. számú, 2000. február 8. napján meghozott és 2000. március 3. napján jogerőre emelkedett végzésével az egyesületet az 1997. évi CLX. törvény 22. § (3) bekezdése alapján- 1998. január 1. napjával, visszamenőleges hatállyal - kiemelten közhasznú szervezetnek minősítette. Forrás: Fővárosi bíróság; Társadalmi szervezetek, alapítványok nyilvántartása, nyilvántartási szám: 6352; a jogerős végzést Mocsonaki László, egyesületi elnök bocsátotta rendelkezésre.
 13. A 21/1996 (V.27.) AB. határozat, melyet az Alkotmánybíróság a Legfelsőbb Bíróság elnökének - a Szívárvány Társulás bejegyzésének elutasítása kapcsán előterjesztett felülvizsgálati kérelem elbírálása körül felmerült alkotmány-értelmezési kérdések folytán - az Alkotmány rendelkezéseinek értelmezése tárgyában benyújtott indítványára hozott.
 14. Az érvrendszer forrása és egyben a kérdés teljeskörű jogfilozófiai taglalása: Kis János: A Szívárvány-teszt , Beszélő, 1996. július, 26- 37. oldal; kiadó: Stencil Kulturális Alapítvány
 15. Az Alkotmány 67. § (1) bekezdése szerint: a Magyar Köztársaságban minden gyermeknek joga van a családja, az állam és a társadalom részéről arra a védelemre és gondoskodásra, amely a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges.
 16. A Budapesti II. és III. kerületi Bíróság 17. P. III. 22.429/2001/7. számú, 2001. július 23. napján meghozott , ideiglenes intézkedés iránti kérelemnek helyt adó végzése. A végzés az I. rendű alperes (a polgármester) fellebbezése folytán nem jogerős, de a fellebbezésre tekintet nélkül , előzetesen végrehajtható. A keresetet a Háttér Baráti Társaság a Melegekért egyesület 2001. július 12. napján nyújtotta be a bírósághoz, a döntést alig két héten belül meghozták.

* A *Fundamentum* 2001. évi 3. számában megjelent írás e kötetben történő publikálásához az Emberi Jogi Információs és Dokumentációs Központ Alapítvány hozzájárult.

Özvegyi nyugdíj

Egy meleg férfi. 1991 eleje óta élt élettársi viszonyban azonos nemű partnerével, aki 2003. februárjában elhalálozott. Az özvegy a Nyugdíjfolyósító Igazgatóságnál özvegyi nyugellátás folyósítása iránti igényt terjesztett elő, tekintettel arra, hogy a Polgári Törvénykönyv 1996. évi módosítása folytán az azonos neműek élettársi viszonyát a magyar jog is elismeri. A tíz évet meghaladó együttélés tényét a kérelmező az illetékes önkormányzat által kiállított hatósági bizonyítvánnyal igazolta. Az Igazgatóság az igényt első és másodfokon is elutasította azzal, hogy a nyugdíj folyósításához szükséges 10 év szakadatlan együttélés még nem valósulhatott meg, tekintettel arra, hogy a Ptk. módosítása csak 1996-ban lépett hatályba.

A Háttér Társaság a Melegekért a Magyar Helsinki Bizottsággal és a Társaság a Szabadságjogokért szervezettel közösen kiadott sajtónyilatkozatban tiltakozott, melynek hatására a Kormány 2004. január 1-jei hatállyal, a jogszabály azonban nem vonatkozott a 2004. január 1. napja előtt benyújtott igényekre, így a konkrét ügyben a kérelmező visszamenőleges hatályú igényét ennek alapján rendezni nem lehetett.

Az özvegy keresetével a Fővárosi Bírósághoz fordult, és kérte, hogy ítéletével változtassa meg a Nyugdíjfolyósító Igazgatóság döntését, és mondja ki, hogy az élettárs halálától kezdve megilleti a kérelmezőt az özvegyi nyugellátás.

A bíróság 2004. szeptemberében meghozott, jogerős és felülvizsgálati kérelemmel sikeresen meg nem támadott ítéletével a keresetnek helyt adott, és elvi elittel szögezte le, hogy az özvegyi nyugdíj iránti igény visszamenőlegesen is érvényesíthető.

Ezzel a döntéssel – a az özvegyi nyugellátás vonatkozásában – kiteljesedett az azonos nemű élettársak jogegyenlősége.

Tisztelt Igazgatóság!

Súlyosan diszkriminatív és a jogbiztonság alkotmányos elvébe ütköző, hogy az Igazgatóság vissza kívánja vonni annak a meleg férfinak megítélt özvegyi nyugdíjat, aki – több mint 10 év együttélés után – az év elején veszítette el azonos nemű élettársát.

Az Alkotmánybíróság 14/1995. (III.13.) határozatában kifejti, hogy az Alkotmányba ütköző megkülönböztetésnek minősül az, ha a közös háztartásban érzelmi és gazdasági közösségben együtt élő személyek közül az azonos neműekre az

élettársi viszonyt szabályozó törvényhely nem vonatkozik. A testület döntése után, annak szellemében alkotta meg az Országgyűlés az 1996. évi XLII. törvényt, mely a Polgári törvénykönyvet úgy módosította, hogy az élettárs fogalmát új tartalommal megtöltve, a jogviszonyt az azonos nemű személyek együttélésére is kiterjesztette.

Sem a bírói testületnek, sem a jogalkotónak nem az volt a szándéka, hogy az azonos és különmemű élettársak közötti különbségtétel 2006-ban szűnjön meg. A jogállamisággal összeegyeztethetetlen és képtelen a Ptk. módosítás olyan értelmezése, amely a jogalkalmazás során figyelmen kívül hagyja annak lényegét, egy évtized múltán is fenntartva a diszkriminatív helyzetet. Az Igazgatóság nem veszi tekintetbe a Ptk. hatályba léptetéséről rendelkező jogszabályt (1978. évi 2. tvr. (Ptk.) 75. §) sem, amely szerint a Polgári törvénykönyvet a hatályba lépés előtt keletkezett jogviszonyokból eredő és jogerős határozattal még el nem bírált jogokra és kötelezettségekre is alkalmazni kell. Ezen túlmenően, a nyugdíj-jogosultság visszavonása jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogokat sértene, ami az államigazgatási eljárásról szóló törvény nyilvánvaló sérelmét jelenti.

Felhívjuk az Igazgatóságot, hogy tevékenysége során az Alkotmány rendelkezéseivel és az egyetemes emberi jogok szellemiségével összhangban eljárva, tartsa be a Magyar Köztársaság jogszabályait, és tartózkodjon mindennemű hátrányos megkülönböztetéstől.

Egyben felkérjük mindazokat, akik nyilatkozatunk tartalmával egyetértenek, szolidaritásukat az alábbi címre elküldött elektronikus üzenettel jelezzék: hatter@hatter.hu

Budapest, 2003. október 14.

Cseke István, Mocsonaki László, Solymár Bence ügyvivők

Háttér Társaság a Melegekért

Kószeg Ferenc, elnök sk.

Magyar Helsinki Bizottság

Fridli Judit, Pelle Andrea ügyvivők sk.

Társaság a Szabadságjogokért

Kárpáti József, ügyvéd

A nyilatkozathoz csatlakoztak:

pride.hu szerkesztősége Steigler Sándor főszerkesztő

Surányi Z. András operatőr
Dombi Péter
Nagy István
Dr. Szász Gábor s. k.,
a Ferencvárosi Munkás Szabadidős Egylet ügyvezető titkára
Birtalan Ferenc költő
Sziklai Szabolcsné
Birtalan Balázs
Kopiás Attila
Takács Judit szociológus
Ferenczi István SzMA titkár/ZöFi,
Ferenczi István ügyvivő, Zöld F fiatalok
Boór Balázs
Szimpozion Baráti Társaság
Simó Endre, a Magyar Szociális Fórum szervezője
Sándor Bertalan ügyvivő,
Öt Kenyér Keresztény Közösség a Homoszexuálisokért
Pártos György
Völgyi Beatrix
Kun András Labrisz Leszbikus Egyesület
Kassai Ildikó, Manek Tímea, Bényei Andrásné –
Nonprofit Humán Szolgáltatók Országos Szövetsége
Gál Ilona, nyugdíjas

FŐVÁROSI MUNKAÜGYI BÍRÓSÁG**1055 Budapest, V., Markó u. 27.****30.M.623/2004/6.**

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

A Fővárosi Munkaügyi Bíróság

A dr. Kárpáti József ügyvéd (1055 Budapest, Stollár Béla u. 22. III/39.) által képviselt felperesnek a dr. Gondán Csaba főosztályvezető jogtanácsos által képviselt **Nyugdíjfolyósító Igazgatóság** (1139 Budapest, Váci út 73., Budapest 1820) alperes ellen

társadalombiztosítási határozat felülvizsgálata tárgyában indított perében meghozta a következő ítéletet:

A bíróság a 2003. november 20-i, II. fokú társadalombiztosítási határozatot megváltoztatja, megállapítja, hogy a felperes 2003. március 27. napjától jogosult ideiglenes özvegyi nyugdíjra.

Kötelezi a bíróság az alperest, hogy fizessen meg a felperesnek 15 napon belül 20.000 (Húszezer) forint ügyvédi munkadíj címén felmerült perköltséget.

A felmerült illetéket a Magyar Állam viseli.

Az ítélet ellen fellebbezésnek helye nincs.

INDOKOLÁS:

A felperes a 2003. március 27-én elhunyt jogszerző jogán terjesztett elő özvegyi nyugdíj megállapítása iránt igénylést 2003. július 3-án. Az alperes a 176-06685-0 törzsszámon 2003. július 14-én hozott I. fokú határozatával az igényt elutasította azzal, hogy "azonos nemű élettársak esetén a megszakítás nélküli 10 év együttélést legkorábban 1996. június 19-étől lehet figyelembe venni, tekintettel arra, hogy a Polgári Törvénykönyv erre vonatkozó módosítása a fenti időponttól hatályos. Legkorábban tehát 2006. június 19-én bekövetkezett elhalálozás esetén lehet azonos nemű élettársak esetén özvegyi nyugdíjat megállapítani". A felperes jogorvoslati kérelme alapján az alperes a határozatát saját hatáskörében felülvizsgálta, azt a 176-06685-0 törzsszámú 2003. szeptember 23-án kelt határozattal visszavonta, és az 567-91273-0 törzsszámon 2003. szeptember 18-án hozott I. fokú határozatával ideiglenes özvegyi nyugdíjat állapított meg a felperes részére egyéves időtartamra. Az alperes ismételt felülvizsgálatot követően azt állapította meg, hogy a felperes részé-

re az ideiglenes özvegyi nyugdíjat téves jogértelmezés folytán állapította meg, a 176-06685-0 törzsszám alatti 2003. október 13-i I. fokú határozatával a 2003. szeptember 18-án hozott özvegyi nyugdíj megállapításáról, valamint a 2003. szeptember 23-i az igény elutasításáról rendelkező határozatát visszavonó 1. fokú határozatát visszavonta, megállapította, hogy a 2003. július 14-én kelt özvegyi nyugdíj iránti igény elutasításáról rendelkező határozat van hatályban. Egyidejűleg az 567-91273-0 törzsszámon 2003. október 16-án hozott I. fokú határozattal kötelezte a felperest a 2003. március 27-étől 2003. október 31-ig jogalap nélkül felvett összesen 186.702 forint ideiglenes özvegyi nyugdíj visszafizetésére az 1997. évi LXXXI. törvény 84. § (1) bekezdése szerinti objektív felelősségre való hivatkozással.

A felperes fellebbezését az alperesi igazgatóság vezetője az 567-91273-0 törzsszám alatt, 2003. november 20-án kelt II. fokú határozattal elutasította, a 2003. július 14-i elutasító, a 2003. október 13-i visszavonó, valamint a 2003. október 16-án kelt tartozást előíró 1. fokú határozatokat jogalap tekintetében hatályban fenntartotta.

A felperes keresetet nyújtott be a II. társadalombiztosítási határozat megváltoztatása iránt, amelyben a hatóság téves jogértelmezésére hivatkozott azzal, hogy az Alkotmánybíróság 14/1995. (III. 13.) AB határozatának és az annak megfelelő, a Polgári Törvénykönyv élettársakra vonatkozó szabályai módosításának hátrányos megkülönböztetést célzó rendelkezéseivel a társadalombiztosítási határozatokban megtestesülő jogértelmezés ellentétes, így törvénytörő. Álláspontja szerint a törvénymódosítást a Ptké. és Ptké2 hatályba léptető rendelkezéseivel összhangban kell értelmezni, ily módon a hátrányos megkülönböztetés kiküszöbölhető.

Az alperes a kereset elutasítását kérte, ugyanakkor előadta, hogy az 1997. évi LXXXI. törvény 78. § (1) bekezdése alapján az alperesi igazgatóság vezetője a 2004. január 19-én kelt II. fokú határozatával a még el nem bírált 2003. november 20-i II. fokú határozatot részben megváltoztatta, és megállapította, hogy a felperes 2004. január 1. napjától 2004. március 26-ig ideiglenes özvegyi nyugdíjra, ezt követően 2004. március 27. napjától korbetöltés miatt özvegyi nyugdíjra jogosult élettársi jogcímen, Ezt meghaladóan a 2003. november 20-i határozatot hatályban fenntartotta. A módosítás kapcsán az alperes utalt az 1997. évi LXXXI. törvény végrehajtására kiadott 168/1997. (X. 6.) Kormányrendelet 60. §-át megváltoztató 248/2003. (XII. 23.) Kormányrendelet 13. §-ában foglaltakra, amelynek értelmében az 1997. évi LXXXI. törvény alkalmazása során a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény 685/A §-ában meghatározott személyeket kell élettársaknak tekinteni. Az 1997. évi LXXXI. törvény 45. § (2) bekezdé-

sének alkalmazása során az együttélésnek a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény módosításáról rendelkező 1996. évi XLII. törvény hatályba lépését megelőző idejét az élettársak nemétől függetlenül figyelembe kell venni. Az alperes álláspontja szerint a Kormányrendelet 2004. január 1. napján való hatályba lépését követő időszakra lehet megállapítani özvegyi nyugdíjat a rendelkezés alapján, az azt megelőző időre nézve nincs jogalap a jogosultság megállapítására, a kifizetett összeg pedig a felperes által visszafizetendő.

Az alperes perköltség iránti igényt nem kívánt érvényesíteni.

A felperes keresete alapos.

A bíróság a peres felek nyilatkozatai, a társadalombiztosítási eljárás becsatolt anyaga, ezek között a Budapest Józsefvárosi Önkormányzat Polgármesteri Hivatala által 2003. május 30. napján kiállított 252/90/2003. számú hatósági bizonyítvány alapján az alábbi tényállást állapította meg.

A becsatolt hatósági bizonyítvány alapján az alperes társadalombiztosítási eljárás során is tényként fogadta el, hogy a felperes a jogszerzővel 1991. november 18-ától 2003. március 27-ig közös háztartásban életvitelszerűen megszakítás nélkül élettársként együtt élt. A 10 évet meghaladó együttélés az eljárásban nem volt vitás.

Az 1997. évi LXXXI. törvény 45. § (2) bekezdése alapján özvegyi nyugdíjra jogosult a házastársra előírt feltételek fennállása esetén az is, aki élettársával annak haláláig 1 év óta megszakítás nélkül együtt élt és gyermekük született, vagy megszakítás nélkül 10 év óta együtt élt. Az élettárs fogalmát az 1959. évi IV. törvénynek az 1996. évi XLII. törvény 2. §-ában megállapított 685/A §-a állapítja meg. A jogszabályhely beiktatásának alapja a 14/1995. (III. 13.) AB Határozat, amelyben az Alkotmánybíróság Alkotmányba ütköző megkülönböztetésnek minősítette, ha a közös háztartásban érzelmi és gazdasági közösségben együtt élő személyek közül az azonos neműekre az élettársi viszonyt szabályozó törvényhely nem vonatkozik. A Ptk. 685/A §-át módosító rendelkezés 1996. június 19. napjával lépett hatályba. A jogalkotó a hatálybalépés időpontját megelőzően keletkezett jogviszonyok vonatkozásában a törvényhely alkalmazhatóságáról a hatályba lépés előtti időpontra nem rendelkezett. A felperes által hivatkozott 1960. évi 11. Tvr. (Ptké.) 75. § (1) bekezdése és a Ptk-t módosító 1977. évi IV. törvényt hatályba léptető 1978. évi 2. Tvr. (Ptké2.) 9. §-ának az 1959. évi IV. törvénynek, illetőleg az 1977. évi IV. törvénynek a hatályba lépéséről, illetőleg az említett jogszabályok hatályba lépése előtt keletkezett jogviszonyokból keletkező és jogerős határozattal még el nem bí-

rált jogokra és kötelezettségekre vonatkozik. Ebből eredően a perbeli jogvita alapjául szolgáló jogszabálmódosításra nem alkalmazható.

A 2004. január 1-jén hatályba lépett, a 168/1997. (X. 6.) Kormányrendelet 60. §-át módosító 24812000. (XII. 23.) Kormányrendelet 13. §-a azonban lehetővé tette a Ptk. 1996. június 19-i módosítását megelőző időben megvalósult együttélés figyelembe vételét az özvegyi nyugdíjra vonatkozó rendelkezés az özvegyi nyugdíjra vonatkozó rendelkezés alkalmazása szempontjából. E szerint az 1997. évi LXXXI. törvény 45. § (2) bekezdés alkalmazása során az együttélésnek a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény módosításáról rendelkező 1996. évi XLII. törvény hatályba lépését megelőző idejét az élettársak nemétől függetlenül figyelembe kell venni.

Ennek alapján nem vitatható, hogy a felperes és a jogszerző a jogszerző haláláig 10 évet meghaladó időtartamban meg szakítás nélkül élettársként együtt élt. A felperes ideiglenes özvegyi nyugdíjra, majd a korbetöltést követően az özvegyi nyugdíjra való jogosultságát, ezen körülmények mind a jelen időpontban, mind az igénylés benyújtásának időpontjában megalapozták.

A felperes igénylése alapján indult társadalombiztosítási eljárás időtartama alatt lépett hatályba az a Kormányrendelet 248/2000. (XII. 23.) Kormányrendelet, amelynek alapján az igényérvényesítés is lehetővé vált, összhangban az Alkotmánybíróság és az Országgyűlés hátrányos megkülönböztetés kiküszöbölését célzó szándékával. Az alperes az időközben hatályba lépett jogszabályt a felperes folyamatban lévő ügyében alkalmazta.

Az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény (Áe) 66. §-ának (2) bekezdése a közigazgatási eljárásban a teljes felülbírálat elvét fogalmazza meg. Ennek alapján az eljárás során bekövetkezett jogszabály-változást – átmeneti rendelkezés hiányában – figyelembe kell venni, ha az nem ütközik a jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény 12. § (2) bekezdésében foglalt, a kötelezettség visszamenőleges megállapítása tilalmába (BH 2001.505). A jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény 12. § (2) bekezdésében annyiban tilalmazza az alkalmazandó jogszabály megváltoztatását, hogy a jogszabály a kihirdetését megelőző időre nem állapíthat meg kötelezettségeket, és nem nyilváníthat valamely magatartást jogellenessé, azaz az állampolgárra terhesebb módon, visszamenőleges hatállyal kötelezettséget nem állapíthat meg. Ez a tilalom nem vonatkozik azonban arra az esetre, amikor az új jogszabály az ügyfélre kedvezőbb elbírálást tesz lehetővé.

Az alperesi igazgató ennek megfelelően járt el, amikor az időközben hatályba lépett rendelkezést a folyamatban lévő ügyben alkalmazta, a bíróság álláspont-

ja szerint azonban a jogosultsági feltételek fennállására figyelemmel jogszerűen a felperes igénylésének megfelelően kellett volna eljárni a bekövetkezett jogszabályváltozásra tekintettel, a hivatkozott teljes felülbírálat elve alapján.

A kifejtettekre figyelemmel a bíróság a jogszabálysértő társadalombiztosítási határozatot megváltoztatta, megállapította, hogy a felperes a jogszerző elhalálozásától 2003. március 27. napjától jogosult az ideiglenes özvegyi nyugdíjra, majd korbetöltését követően az özvegyi nyugdíjra. A felperes a már felvett ellátás visszafizetésére ennek alapján nem köteles. A határozat megváltoztatására vonatkozó rendelkezés a Pp. 341. § e.) pontján alapul.

A Pp. 78. § (1) bekezdés értelmében kötelezte a bíróság a pervesztes alperest a felperes ügyvédi munkadíj címén felmerült perköltsége, az ÁFÁ-t is tartalmazó összegben való megfizetésére.

A felmerült illetéket az 1997. évi LXXXI. törvény 8 t. §-a alapján a Magyar Állam viseli.

Az ítélet elleni fellebbezés lehetőségét a Pp. 340. § (1) bekezdése kizárja.

Budapest, 2004. szeptember 2.

dr. Takács Andrea s.k.bíró

KÖZLEMÉNY

A Háttér Társaság a Melegekért kiemelkedően közhasznú egyesület üdvözli, hogy a Magyar Köztársaság Kormánya a 248/2003 (XII.23.) Korm. Rendeletének 13. §-ában úgy módosította a társadalombiztosítási jogszabályokat, hogy egyértelművé tette: az azonos nemű élettársak részére is a különmeműekével azonos feltételek mellett jár az özvegyi nyugellátás.

A Polgári Törvénykönyv 1996-os módosítása ugyan elvileg lehetővé tette az azonos neműek részére is az élettársi viszony létesítését, de a jogszabály hatályba léptető rendelkezéseit egyedi ügyben a Nyugdíjfolyósító Igazgatóság alkotmányellenesen értelmezte. Az Igazgatóság döntése szerint egy meleg férfinak azért nem járt a nyugdíj, mert a Polgári Törvénykönyv hátrányos megkülönböztetést megszüntető rendelkezései csak 1996-ban léptek hatályba, így a nyugellátás feltételéül szabott 10 éves együttélés nem valósulhatott meg.

Az egyedi ügy felvállalása mellett a Háttér Társaság a Magyar Helsinki Bizottsággal és a Társaság a Szabadságjogokért egyesülettel közös nyilatkozatban tiltakozott a nyílt jogsérelem ellen.

Vélhetően a közös fellépés is hatással volt arra, hogy a kormányzat felülvizsgálta a jogszabályokat, és ezzel a módosítással egyértelműen megnyitotta a nyugellátás igénybevételének lehetőségét az azonos nemű élettársak számára is.

A módosítás 2004. január 1. napján lépett hatályba.

Budapest, 2004. január 15.

Háttér Társaság a Melegekért
Mocsonaki László, Solymár Bence, Cseke István
ügyvivők

A Kormány 248/2003. (XII. 23.) Korm. rendelete

a társadalombiztosítási nyugellátásról szóló 1997. évi LXXXI. törvény végrehajtásáról rendelkező 168/1997. (X.6.) Korm. rendelet és a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény végrehajtásáról rendelkező 217/1997. (XII.1.) Korm. rendelet módosításáról

A Kormány a társadalombiztosítási nyugellátásról szóló 1997. évi LXXXI. törvény (a továbbiakban Tny.) 101. §-ának (1) bekezdésében, valamint a kötelező egészségbiztosítás ellátásáról szóló 1997. évi LXXXIII. törvény 83. §-ának (2) bekezdésében kapott felhatalmazás alapján a következőket rendeli el:

[...]

13. §

A TnyR. 60.§-a helyébe a következő rendelkezés lép: "60.§(1) A Tny. alkalmazása során a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény 685/A.§-ában meghatározott személyeket kell élettársnak tekinteni. A Tny. 45.§(2) bekezdésének alkalmazása során az együttélésnek a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény módosításáról rendelkező 1996. évi XLII. törvény hatálybalépését megelőző idejét az **élettársak nemétől függetlenül figyelembe kell venni.**

(2) Ha a kérelmező hatósági igazolvánnyal vagy bizonyítvánnyal igazolja, hogy a Tny. 45.§(2) bekezdésében meghatározott ideig a jogszerzővel azonos lakóhellyel vagy tartózkodási hellyel rendelkezett, az együttélést bizonyítottnak kell tekinteni, amennyiben az ellenkezőjére utaló tény vagy körülmény az eljárás során nem merült fel. Ennek hiányában az együttélést egyéb hitelt érdemlő módon igazolni kell."

Háttér Társaság kontra Károli Egyetem

A Magyarországi Református Egyház által alapított és fenntartott Károli Gáspár Református Egyetem 2003. októberében internetes honlapján elvi élel közzétette, hogy a vallástanári és a lelkészi képzésben a homoszexuális életet élő vagy azt propagáló személyek nem kívánatosak. Ezzel párhuzamosan az egyetem eltávolított hallgatói sorából egy magát homoszexuálisnak valló személyt.

A Háttér Társaság a 2004. január 27. napján esélyegyenlőségi törvény alapján közérdekű igényérvényesítési pert kezdeményezett az egyetem ellen, tekintettel arra, hogy a jogsértés több, pontosan meg nem határozható személyt érinthet és olyan tulajdonságon alapul, mely az emberi személyiség lényegi vonásának tekinthető. A felperesi egyesület annak megállapítását kérte, hogy az egyetem jogellenesen rekeszti ki a melegeket és leszbikusokat a vallástanári és lelkészképzésből, tekintettel arra, hogy az esélyegyenlőségi törvény hatálya az egyházak által fenntartott intézményekre is kiterjednek.

A keresetet az első és másodfokon eljáró bíróság is elutasította azzal, hogy az egyetem csupán véleményt nyilvánított akkor, amikor kifejtette, hogy melegek és leszbikusok nem vehetnek részt a vallástanári és lelkészképzésben.

A Háttér Társaság a jogerős ítéletet felülvizsgálati kérelemmel támadta meg a Legfelsőbb Bíróság előtt.

Budapest, 2005. március.

Dr. Kárpáti József

Fővárosi Bíróság

19. P. 21.788./2004/10.

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

A Fővárosi Bíróság

a dr. Kárpáti József ügyvéd (1055 Budapest, Stollár Béla u. 22. III. 39.) és a dr. Farkas Lilla ügyvéd (1023 Budapest, Mecset u. 9. 111/2.) által képviselt **HÁTTÉR TÁRSASÁG A MELEGEKÉRT EGYESÜLET** (1132 Budapest, Visegrádi u. 10.) felperesnek a dr. Kárpáti Péter ügyvéd (1066 Budapest, Teréz körút 6. L em. 2.) által képviselt **KÁROLI GÁSPÁR REFORMÁTUS EGYETEM** (1092 Budapest, Ráday u. 28.) alperes ellen — egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt indított perében meghozta a következő

ÍTÉLETET:

A bíróság a felperes keresetét elutasítja.

A bíróság kötelezi a felperest, hogy 15 napon belül fizessen meg az alperesi képviselő részére **50.000.- Ft** (Ötvenezer) forint perköltséget.

A tárgyi illeték-feljegyzési jog folytán le nem rótt **60.000.- Ft** (Hatvanezer) forint kereseti illetéket a felperes illetékmentessége folytán a Magyar Állam viseli.

Az ítélet ellen a kézbesítéstől számított 15 napon belül lehet fellebbezni, melyet ennél a bíróságnál kell 3 pld-ban előterjeszteni.

A fellebbezési határidő lejártá előtt a peres felek kérhetik, hogy a fellebbezést a másodfokú bíróság tárgyaláson kívül bírálja el.

Ha a fellebbezés csak a perköltség nagyságára vagy viselésére, a teljesítési határidőre, vagy az állam által előlegezett költség viselésére vonatkozik, illetőleg ha a fellebbezés csak az ítélet indokolása ellen irányul, bármelyik fél kérheti, hogy a fellebbezést a másodfokú bíróság tárgyaláson bírálja el.

INDOKOLÁS

A felperesi társadalmi Szervezet kiemelkedően közhasznú, az emberi és állampolgári jogok védelme és a hátrányos helyzetű csoport esélyegyenlőségének elősegítését céljai között is feltüntetett szervezet, az alperes pedig a Magyarországi Református Egyház által létrehozott egyházi felsőoktatási intézmény. Ezen intézmény egyik kara a Hittudományi Kar.

Csatádi Gábor 1998 szeptemberében kezdte meg a tanulmányait ezen a karon teológus hallgatóként. Az V. évfolyama elején — korábban jelentkező homoszexualitására utaló érzései miatt — lelki válságba került, melynek leküzdéséhez tanácsért fordult lelkész-pszichológus tanárához. A Kari Tanács 2003. október 10-i ülésén többségi szavazással ezen hallgatót lelkészi pályára nem minősítette alkalmasnak, ami egyúttal azt is jelentette, hogy tanulmányait az intézményben nem folytathatja. Az érintett a döntés ellen felülbírálati kérelmet terjesztett elő. A Kari Tanács 2003. november 28-án úgy határozott, hogy korábbi döntését fenntartja azal, hogy amennyiben az érintett egy másik fakultás teológiai szakán kívánja folytatni tanulmányait, úgy hallgatói jogviszonyát 2004. január 31-ig érvényben tartja. Csatádi Gábor a döntésekkel szemben keresettel fordult a bírósághoz. A Fővárosi Bíróság 2004. február 20-án kelt, 8. K. 33.639.12003/5. számú ítéletével a Kari Tanács 2003. november 28-i döntését a 2003. október 10-i döntésre is kiterjedően ha-

tályon kívül helyezte. Az ítélet ellen azon per alperese felülvizsgálati kérelemmel élt, amely még nem került elbírálásra.

Az alperes Hittudományi Kara Kari Tanácsa 2003. október 10-én állásfoglalást bocsátott ki, amely később az interneten is hozzáférhetővé vált. Az állásfoglalás a homoszexualitás vallás erkölcsi megítélésével foglalkozott. Azt is tartalmazta, hogy „készek vagyunk vállalni a szembenállást a társadalom általános vélekedésével, ha az Isten Igéjéből más meggyőződésre jutottunk.” Az irat értelmezte a Szentírást, amely alapján arra a következtetésre jutott, hogy a Biblia egy sorba állítja a homoszexualitást más olyan bűnökkel, amelyektől a keresztyén embernek mindenképpen tartózkodnia kell. Az állásfoglalás különbséget tesz etikai szempontból a homofil hajlam és a homoszexuális aktivitás között, az utóbbit akarati döntés következményének tekinti, és az egyén felelősségének körébe tartozónak ítéli. Leszögezi azt, hogy a homoszexualitás esetében az egyetlen etikus magatartásnak a homoerotikus vágyak kielégítéséről való lemondás tűnik. Azt is tartalmazza az állásfoglalás, hogy az egyházaknak éppolyan missziói küldetése van a homoszexuálisokhoz, mint minden más Istentől elidegenedett emberhez, és lelkigondozói segítséggel tartozik nekik a Krisztus követésében való meglankadásaik és botlásaik idején. Rögzíti azt is, hogy nem kelthető olyan látszat, hogy a homoszexuális életvezetés az Isten akaratával legkevésbé is összeegyeztethető lenne. Mindezek alapján az állásfoglalás arra a következtetésre jut, hogy „az egyház a Biblia alapján nem helyeselheti a homoszexuális kapcsolatok megoldását, a homoszexuális párok házasságkötését, gyermekvállalását, a homoszexuális életet folytató, vagy azt propagáló vallás tanárok és lelkészek képzését, szolgálatba állítását, illetve szolgálatban tartását.” Az állásfoglalás a homoszexuális személyek irányában végzendő lelkigondozói segítségnyújtás során alkalmazandó gyakorlathoz ad szempontokat.

Az alperesi egyetem Egyetemi Tanácsa 2004. április 1-én elfogadta a Hittudományi Karon, a lelkészi és vallás tanári szakon alkalmazandó alkalmassági minősítési eljárás rendjét szabályozó határozatot, amely előírta, hogy a hitéleti képzésben résztvevő hallgatók minden tavaszi félév végén az adott tanév két félévére vonatkozóan alkalmassági minősítésen esnek át, annak vizsgálatára, hogy alkalmasak-e a tanulmányi idő alatt rájuk váró lelképásztori, illetve vallás tanári jellegű feladatok ellátására. Az egyik vizsgálati szempont a hallgató életvitelének megvizsgálása. A Magyarországi Református Egyház Zsinata 2004. május 6-án állásfoglalást bocsátott ki „Házasság, Család, Szexualitás” címmel. Ennek III. pontjában többek között az szerepel, hogy magát a (homoszexuális) hajlamot nem minősítik, ezen testvéreiket lelkigondozói tapintattal fogadják, mély emberi drámájukat megértéssel és

diszkrétan kezelik, őket az emberi méltóságot sértő, mindenfajta diszkriminatív magatartással szemben kötelességük megvédelmezni. Ugyanakkor rögzítik azt, hogy a homoszexuális gyakorlatot a Biblia elítéli, és azt a házasságtöréssel egyenlő súlyú bűnnek tekinti, ezért a református egyház az ilyen kapcsolatokat elfogadni nem tudja, ezek egyházi megáldását lehetetlennek tartja. „Mindezekből az is következik, hogy az ilyen életvitel, vagy annak propagálása a lelkipásztori hivatással, valamint a vallástanári hivatással, valamint az e hivatásokra felkészítő képzéssel, és mindennemű egyházi szolgálattal összeegyeztethetetlen.” Befejezőként azt is rögzítik, hogy tudatában vannak annak, hogy az állásfoglalás eltér a szekularizált társadalom egy részének felfogásától, illetve néhány külföldi egyház vélekedésétől, de állásfoglalásukat az Igéhez kötött lelkiismereti szabadsággal hozták meg. A felperes érdekvédelmi-érdekképviseleti szervezetként az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvényre hivatkozással terjesztett elő keresetet a bíróságnál. Ebben annak megállapítását kérte, hogy az alperes Hittudományi Kara Kari Tanácsának állásfoglalásának egyes megfogalmazásai — amely az alperesi gyakorlatot és magatartást a felperes szerint elvi élel jeleníti meg — megsértették a felperes által képviselt homoszexuálisok, mint társadalmi csoport egyenlő bánásmódhoz való jogát. Jogkövetkezményként kérte, hogy a bíróság kötelezze az alperest a jogsértés abbahagyására, tiltsa el az „ilyen és hasonló jogsértésektől”, kötelezze őt arra, hogy a jogsértés elkövetése miatt az MTI-hez eljuttatott közleményben fejezze ki sajnálkozását. A felperes kérte azt is, hogy a keresetben körülírt téziseit az alperes vonja vissza, és intézkedjék azok törléséről, továbbá fizessen meg 1 millió forint nem vagyoni kártérítést vagy ugyanilyen összegű közérdekű bírságot a központi költségvetés javára.

Az alperes a kereset teljes elutasítását kérte. Elsődlegesen vitatta a felperes keresetindítási jogosultságát, és utalt arra is, hogy a vitatott állásfoglalás a felperes által hivatkozott jogszabály hatályba lépése előtt keletkezett. Az alperes a felperes keresetét érdemben is alaptalannak tartotta. Álláspontja szerint az állásfoglalás minden szempontból belül maradt a szabad véleménynyilvánításhoz való jog, illetve lelkiismereti-és vallásszabadsághoz való jog alkotmányosan védett keretein.

A bíróság a felperes keresetét nem találta alaposnak.

Az alperes álláspontjára figyelemmel a bíróságnak először azzal kellett foglalkoznia, hogy a felperes társadalmi szervezetként a konkrét ügyben rendelkezik-e keresetindítási jogosultsággal (kereshetőségi joggal). Az alperes álláspontja szerint a 2003. évi CXXV. törvény (továbbiakban : Ebtv.) előfeltételekhez köti azt,

hogyan az érdekképviseleti szerv a saját nevében keresetet indítson, és ezek az előfeltételek (az egyenlő bánásmód követelményének megsértése olyan tulajdonságon alapul, amely az egyes ember személyiségének lényeges vonása; a jogsértés személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érinti) nem valósultak meg. Az alperes szerint a filozófiai értelemben vett egyes ember esetében a homoszexuális irányultság nem minősül lényegi vonásnak, a felperes pedig nem tudta bizonyítani azt sem, hogy az alperes részéről befejezett módon jogsértő gyakorlatot folytattak volna. A felperes szerint viszont egyértelmű, hogy az ember szexuális orientációja és az azzal való azonosulás az ember személyiségének lényegi vonása, a szexuális irányultságot, mint csoportképző tényezőt maga az Ebtv. is tartalmazza. A felperes álláspontja szerint igazolni tudták azt, hogy maga az állásfoglalás kibocsátása is jogsértő magatartás volt, egyébként pedig az alperes jogsértő magatartást is folytat.

A bíróság számára külön nehézséget jelentett az, hogy az Ebtv. kapcsán még semmilyen bírói gyakorlat nem alakulhatott ki. A bíróság a keresetelési jog vizsgálata során abból indult ki, hogy a jogszabály megfogalmazásainak esetlegességei, bizonytalanságai nem vezethetnek arra, hogy mindez a közérdekű jogérvényesítés lehetőségét kiüritse, azt teljességgel névlegessé tegye. Az Ebtv. 20.§.(1) bek. c) pontja szerint az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt bíróság előtt személyiségi jogi pert, valamint munkaügyi pert indíthat a társadalmi-érdekképviseleti szervezet, ha az egyenlő bánásmód követelményének megsértése olyan tulajdonságon alapult, amely az egyes ember személyiségének lényegi vonása, és a jogsértés személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érinti. A bíróság egyetértett a felperes álláspontjával abban, hogy a szexuális orientáció az ember személyiségének lényegi vonása, vagyis ez a feltétel a bíróság szerint nyilvánvalóan megvalósul, miként az is, hogy amennyiben jogsértés történt, az potenciálisan pontosan meg nem határozható személyt is érinthet.

Ellentmondásosabb a bíróság szerint a helyzet abban a vonatkozásban, hogy a keresetindításhoz előzetesen igazolni lenne szükséges a jogsértés múltbeli bekövetkezésének tényét. A felperes hivatkozott arra, hogy az Európai Unió Tanácsának 2000/78/EK irányelve alapján az a magatartás is jogsértő, amely magában hordozza a jogsértés jövőbeni lehetőségét. Az alperes szerint viszont a múlt idő használata a szövegben azt jelenti, hogy igazolt múltbeli jogsértésre van szükség. A bíróság szerint az az értelmezés lehet helytálló, amely nem kényszeríti a bíróságot arra, hogy a keresetelési jog vizsgálata körében az ügy érdemében határozzon. Amennyiben „megállapított” jogsértés lenne a keresetindítás előfeltétele, akkor

minden további vizsgálat a perben értelmét vesztené a bíróság szerint. A bíróság mindezen szempontok figyelembe vételével úgy határozott, hogy a felperesi szervezet a konkrét kérdésben keresetindítási joggal rendelkezik, ezért a keresettel érdeemben foglalkozott.

Az Alkotmány 60.§.(1) bek. értelmében a Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságára. A (2) bekezdés szerint ez a jog magában foglalja a vallás vagy más lelkiismereti meggyőződés szabad megválasztását vagy elfogadását, és azt a szabadságot, hogy vallását és meggyőződését mindenki vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon akár egyénileg, akár másokkal együttesen nyilvánosan vagy magánkörben kinyilváníthassa vagy kinyilvánítását mellőzze, gyakorolhassa vagy taníthassa. A (3) bek. értelmében a Magyar Köztársaságban az egyház az államtól elválasztva működik. Mindezen alapelveket átveszi a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló 1990. évi IV. törvény is. A 61.§.(1) bek. szerint a Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabad véleménynyilvánításra, továbbá arra, hogy a közérdekű adatokat megismerje, illetőleg terjessze. A 70/A.§.(1) bek. értelmében a Magyar Köztársaság biztosítja a területén tartózkodó minden személy számára az emberi, illetve az állampolgári jogokat, bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül. A (2) bek. szerint az embereknek az (1) bekezdés szerinti bármilyen hátrányos megkülönböztetését a törvény szigorúan bünteti. A (3) bek. értelmében a Magyar Köztársaság a jogegyenlőség megvalósulását az esélyegyenlőtlenségek kiküszöbölését célzó intézkedésekkel is segíti. A Ptk. 76.§-a értelmében személyhez fűződő jogot sért — többek között — az egyenlő bánásmód követelményének megsértése.

Az Ebtv. 4.§. g) pontja értelmében a törvény hatálya kiterjed a közoktatási és a felsőoktatási intézményekre is. A 6.§.(1) bek. c) pontja szerint a törvény hatálya nem terjed ki az egyházi jogi személyeknek az egyházak hitéleti tevékenységével közvetlenül összefüggő jogviszonyaira. Mivel a jelen esetben a bíróság szerint nem erről van szó, a bíróság tovább folytatta az érdemi vizsgálatot. A 7.§.(1) bek. értelmében az egyenlő bánásmód követelményének megsértését jelenti – különösen a III. fejezetben meghatározottak szerint – a közvetlen hátrányos megkülönböztetés, a közvetett hátrányos megkülönböztetés, a zaklatás, a jogellenes elkülönítés, a megtorlás, valamint az ezekre adott utasítás. A (2) bekezdés szerint nem sérti az egyenlő bánásmód követelményét az a 8.§-ban felsorolt tulajdonságon alapuló magatartás, intézkedés, feltétel, mulasztás, utasítás vagy gyakorlat (a továbbiakban

rendelkezés), amelynek tárgyilagos mérlegelés szerint az adott jogvisztonnyal közvetlenül összefüggő, ésszerű indoka van. A 8.§. m) pontja értelmében közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül az olyan rendelkezés, amely eredményeként egy személy vagy csoport valós vagy vélt szexuális irányultága miatt részeseül más, összehasonlítható helyzetben levő személyhez vagy csoporthoz képest kedvezőtlenebb bánásmódban. A 9.§. szerint közvetett hátrányos megkülönböztetésnek minősül az a közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek nem minősülő, látszólag az egyenlő bánásmód követelményének megfelelő rendelkezés, amely 8.-ában meghatározott tulajdonságokkal rendelkező egyes személyeket vagy csoportokat más, összehasonlítható helyzetben lévő személyhez vagy csoporthoz képest lényegesen nagyobb arányban hátrányosabb helyzetbe hoz. A 27.§. értelmében az egyenlő bánásmód követelménye kiterjed minden olyan nevelésre, oktatásra, képzésre, amely államilag jóváhagyott vagy előírt követelmények alapján folyik, vagy amelynek megszervezéséhez az állam közvetlen normatív támogatást nyújt, vagy közvetve hozzájárul.

A felperes szerint az alperes Hittudományi Karának Kari Tanácsának perbeli állásfoglalása az Ebtv. által tilalmazott hátrányos megkülönböztetést tartalmaz akkor, amikor tartalmilag kinyilvánítja azt, hogy homoszexuális személyek lelkészi és vallásánári képzése nem kívánatos. A felperes szerint ezzel az alperes a heteroszexualitást gyakorlatilag képzési feltételként írta elő. A felperes álláspontja szerint egyébként létezik az alperes Hittudományi Karán olyan képzés, amely anélkül teszi lehetővé teológusi képesítés megszerzését, hogy az érintett személynek közvetlen egyházi szolgálatát. A felperes előadta azt is, hogy az alperes részéről megvalósuló gyakorlatra utal a közigazgatási perben tárgyalt eset. A felperes szerint az életvitel vizsgálatára is kiterjedő alkalmassági minősítő eljárás alkalmas arra, hogy a homoszexuális személyeket elriassa ezen karra való jelentkezéstől. Az alperes szerint nem történt egyéb, minthogy az egyházi alapítású és működtetésű egyetem kifejezetten egyházi indíttatású (hittudományi) karának egyik testülete vallásérkölcsi kérdésben nyilvánított véleményt. Az alperes csatolta a felkérésére Dr. Zlinszky János volt alkotmánybíró, jogászprofesszor által készült jogi véleményt, amely a felperes keresetét alkotmányjogilag megalapozatlannak ítélte meg. Az alperes hivatkozott arra is, hogy a hittudományi kar hallgatói olyan fogadalmat tesznek, amelyben önként vállalják azt, hogy a református keresztyén egyház tanításait és szabályait elfogadják. A felperes ugyanakkor az Európai Unióban kialakult joggyakorlatra, a kapcsolódó Irányelvekre hivatkozott. Mindkét fél hivatkozott az Alkotmánybíróság különböző határozataira saját álláspontjuk igazolására.

A felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény 114.§.(2) bek. alapján az egyházi egyetemek, főiskolák, teológiai karok, illetőleg szakok állami elismerésekor a hitélettel összefüggő tárgyak, ismeretek tartalma nem vizsgálható. A hitéleti képzés tekintetében a képesítési követelményeket az egyházi egyetemek és főiskolák a rájuk vonatkozó szabályokat a rájuk vonatkozó egyházi szabályok alapján határozzák meg. A bíróság szerint az Alkotmánybíróságnak azok a határozatai, amelyek a lelkiismereti- és vallásszabadság és más hasonló fontosságú alkotmányos alapjogok viszonyrendszerét elemzi következtetések abban, hogy az Államnak a vallási és a lelkiismereti meggyőződésre való kérdésekben semlegesnek kell lennie. A vallásszabadsághoz való jogból az államnak az a kötelessége következik, hogy az egyéni meggyőződés szabad kialakításának lehetőségét biztosítsa. (4/1993 (II. 12.) AB. számú határozat). Az Alkotmánybíróság kifejtette, hogy mivel az állam éppen azokban a kérdésekben nem foglalhat állást, amelyek a vallást vallással teszik, a vallásról és egyházról csak elvont, minden vallásra vagy egyházra egyaránt alkalmazható keretszabályokat alkothat, amelyek révén ezek a semleges jogrendbe illeszkednek, s tartalmi kérdésekben a vallások és egyházak önértelmezésére kell hagyatkoznia. Ez a határozat visszautal a 30/1992 (V. 26.) AB. számú határozatra annyiban, hogy a szabad véleménynyilvánításhoz való jog a véleményt, annak érték- és igazságtartalmára tekintet nélkül védi. Az Alkotmány a szabad kommunikációt – az egyéni magatartást és a társadalmi folyamatot – biztosítja, s nem annak tartalmára vonatkozik a szabad véleménynyilvánítás alapjoga. Mindez érvényes a vallásszabadságra is. A vallásszabadságnak szintén csak „külső korlátai” vannak. Mindebből a bíróságra nézve az következik, hogy amennyiben egy-egy kitélt véleményként értékel, nem vizsgálhatja annak érték-és valóságtartalmát, mert az nem a feladata. A véleményként történő értékeléssel a bíróság nem a kifejtett véleménnyel való egyetértését, vagy azzal való szembehelyezkedését fejezi ki, mert ez sem a feladata. A 36/1994 (VI. 24.) AB. számú határozat indokolása értelmében a véleménynyilvánítási szabadsága általában mindenféle közlés szabadságát magában foglalja, mégpedig függetlenül a közlés módjától és értékétől, erkölcsi minőségétől és többnyire valóságtartalmától is. Az értékítéletre a véleménynyilvánítási szabadság minden esetben kiterjed, függetlenül attól, hogy az értékes, vagy értéktelen, igaz, vagy hamis, érzelmen vagy észérveken alapul. A szintén alkotmányos védelem alatt álló emberi méltóság, becsület, jó hírnév az értékítéletben megnyilvánuló véleménynyilvánítási szabadság külső korlátja lehet. A bíróság az összes körülmény mérlegelésével arra a következtetésre jutott, hogy a vitatott állásfoglalás, illetve annak különösen vitatott kitételei az alperes részéről véleménynyilvání-

tásnak minősülnek, nem lépve túl a véleménynyilvánítás alkotmányosan védett kereteit. A bíróság egyetértett azzal alperesi érveléssel, hogy az állami jogalkalmazó nem bírálhatja felül egy egyház hitelvi vagy vallás erkölcsi álláspontját, nem értelmezheti ezeket az elveket, és azt sem értékelheti, hogy egy egyházi szerv által hitelvi vagy erkölcsi meggyőződési alapon megfogalmazott követelmények mennyiben lényegi követelményei egy egyház tanításának. Az sem tartozhat a bíróságra, hogy az alperes részéről kifejtett állásponttal egyetértését, vagy azzal való szembe helyezkedést fejezzen ki. A bíróság szerint az alperes által kifejtett vélemény kifejezés módjában nem indokolatlanul bántó, sértő, vagy megalázó, így ezen okból sem sért személyiségi jogot. A bíróság mindezek alapján úgy ítélte meg, hogy a felperes keresetének jogalapja érdemben hiányzik, ezért a felperes keresetét elutasította. Tekintettel arra, hogy a bíróság álláspontja szerint a kereset jogalapja hiányzik, a bíróság a felperes által igényelt jogkövetkezményekkel nem foglalkozott. A bíróság a pervesztes felperest kötelezte a perköltség viselésére a Pp. 78.§.(1) bek. alapján. Az alperesi képviselő munkadíja a 32/2003 (VIII. 22.) IM. számú rendelet alapján került megállapításra. A tárgyi illeték-feljegyzési jog folytán le nem rótt kereseti illetéket a felperes illetékmentessége folytán a 6/1986 (VI. 26.) IM. sz. rendelet 14.§.-a, és az 1990. évi XCIII. törvény 5.§.(1) bek. alapján a Magyar Állam viseli.

Budapest, 2004. október 8. napján.

dr. Pataki Árpád s.k.
tanácselnök

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN

A **Fővárosi Ítéltábla** dr. Kárpáti József ügyvéd (1055 Budapest, Stollár B. u. 22. III/39.) és dr. Farkas Lilla ügyvéd (1023 Budapest, Mecset u. 9. III/2.) által képviselt Háttér Társaság a Melegekért Egyesület (1132 Budapest, Visegrádi u. 10.) felperesnek), dr. Kárpáti Péter ügyvéd (1066 Budapest, Teréz krt. 6. I/2.) által képviselt Károli Gáspár Református Egyetem (1092 Budapest, Ráday u. 28.) alperes ellen, egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt indított perében, a Fővárosi Bíróság 2004. október 8. napján meghozott 19.P.21.788/2004/10. számú ítélete ellen a felperes részéről 11. sorszám alatt előterjesztett fellebbezés folytán, meghozta a következő ítéletet:

A Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyja.

Kötelezi a felperest, hogy 15 napon belül fizessen meg az alperesnek 31.250 (harmincegyezer-kettőszázötven) forint másodfokú perköltséget. A le nem rótt 60.000 (hatvanezer) forint fellebbezési illetéket a Magyar Állam viseli.

Az ítélet ellen fellebbezésnek nincs helye.

Indokolás:

A felperes érdekvédelmi-érdekképviselői szervezetként az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvényre hivatkozással terjesztett elő keresetet a bíróságnál. Ebben annak megállapítását kérte, az alperes Hittudományi Kara Kari Tanácsának állásfoglalásának egyes megfogalmazásai – amely az alperesi gyakorlatot és magatartást a felperes szerint elvi éllel jeleníti meg – megsértették a felperes által képviselt homoszexuálisok, mint társadalmi csoport egyenlő bánásmódhoz való jogát. Jogkövetkezményként kérte, hogy a bíróság kötelezze az alperest a jogsértés abbahagyására, tiltsa el az “ilyen és hasonló jogsértésektől”, kötelezze őt arra, hogy a jogsértés elkövetése miatt az MTI-hez eljuttatott közleményben fejezze ki sajnálkozását. A felperes kérte azt is,

hogy a keresetben körülírt téziseit az alperes vonja vissza, és intézkedjék azok törléséről, továbbá fizessen meg 1 millió Ft nem vagyoni kártérítést vagy ugyanilyen összegű közérdekű bírságot a központi költségvetés javára.

Az alperes a kereset teljes elutasítását kérte. Elsődlegesen vitatta a felperes keresetindítási jogosultságát, és utalt arra is, hogy a vitatott állásfoglalás a felperes ál-

tal hivatkozott jogszabály hatályba lépése előtt keletkezett. Az alperes a felperes keresetét érdemben is alaptalannak tartotta. Álláspontja szerint az állásfoglalás minden szempontból belül maradt a szabad véleménynyilvánításhoz való jog, illetve lelkiismereti- és vallásszabadsághoz való jog alkotmányosan védett keretein.

Az elsőfokú bíróság ítéletével a felperes keresetét elutasította és kötelezte, hogy 15 napon belül fizessen meg az alperesnek 50.000 Ft perköltséget. A le nem rótt 60.000 Ft illetékről úgy rendelkezett, hogy azt a felperes illetékmentessége folytán a Magyar Állam viseli.

Az ítélet indokolásában elsődlegesen a keresetindítási jogosultságot vizsgálva kifejtette, hogy a 2003. évi CXXV. törvény 20. § (1) bekezdésének c) pontja alapján a felperes, mint társadalmi szerv az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt indíthat személyiségi jogi pert, figyelemmel arra, hogy a szexuális orientáció az ember személyiségének olyan lényegi vonása, ami megalapozza az igényérvényesítést, miként az is, hogy jogsértés megvalósulása esetén az potenciálisan meg nem határozható személyeket is érinthet.

Kifejtette, hogy az Európai Unió Tanácsának 2000/78/EK irányelve alapján az az értelmezés tekinthető helytállónak, amely szerint a keresetindításnak nem előfeltétele a jogsértés bekövetkezésének ténye, az a magatartás is lehet jogsértő, amely magában hordozza a jogsértés jövőbeni lehetőségét, ezért úgy határozott, hogy a felperesi társadalmi szervezetet jelen perben megilleti a keresetindítási jog.

Ezt követően hivatkozott az Alkotmány 60. § (1)-(2)-(3) bekezdésére, 61. § (1) bekezdésére, 70/A. § (1)-(2)-(3) bekezdésére, a Ptk. 76. §-ában foglaltakra továbbá a 2003. évi CXXV. törvény, az Ebtv. 4. § g) pontjára, 6. § (1) bekezdésének c) pontjára, a 7-8-9.§-ban foglaltakra és a 27.§.-ára.

Mérlegelte a peres felek álláspontját és ekörben értékelte a felperes azon hivatkozását, amely szerint az alperes Kari Tanácsának állásfoglalása hátrányos megkülönböztetést tartalmaz, mert kinyilvánítja, hogy a homoszexuális személyek lelkesíti vallásánári képzése nem kívánatos, ezzel pedig gyakorlatilag a heteroszexualitást képzési feltételként írja elő. Ez az életvitel vizsgálatára is kiterjedő alkalmassági minősítési eljárás pedig alkalmas arra, hogy a homoszexuális személyeket elriassza a felsőoktatási képzésre való jelentkezéstől, továbbá értékelte azon alperesi előadást is, hogy egyházi működtetésű és alapítású intézményként valláséerkölcsi kérdésben nyilvánított véleményt, ami azért sem kifogásolható, mert a hittudományi kar hallgatói fogadalmukban önként vállalják azt, hogy a református egyház tanításait és szabályait elfogadják.

Utalt arra, hogy ezt a vélekedést maga a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény 114. § (2) bekezdése is megerősíti, hiszen a hitéleti képzés tekintetében az intézmények az előírásaikat a rájuk vonatkozó egyházi szabályok alapján határozhatják meg.

Az Alkotmánybíróság 4/1993. (II. 12.) számú a 30/1992. (V. 26.) számú valamint a 36/1994. (VI. 24.) számú határozataiban foglaltakra is tekintettel arra a következtetésre jutott, hogy a 2003. október 10-i alperesi állásfoglalás, annak felperes által sérelmezett kitételei olyan véleménynyilvánításnak minősülnek, amelyek nem lépik át a véleménynyilvánítás alkotmányosan is védett kereteit.

Kitért arra is, hogy a bíróság nem bírálhatja felül az egyház hitéleti, vallásértékes álláspontját, nem értékelheti az egyházi meggyőződésen alapuló követelményeket, az egyház tanításait.

Megítélése szerint az alperesi állásfoglalásban megfogalmazott vélemény nem volt indokolatlanul bántó, sértő vagy megalázó ezért emiatt sem minősülhet jogsértőnek.

Mindezek alapján a jogalap a hiánya miatt utasította el a felperes keresetét, s ezért a Ptk. 84. § (1) bekezdése alapján igényelt jogkövetkezményekkel már nem foglalkozott.

A perköltség viseléséről a Pp. 78. § (1) bekezdése alapján határozott.

Az elsőfokú bíróság ítélete ellen a felperes élt fellebbezéssel, amelyben az érdemi határozat megváltoztatását, a kereseti kérelmének megfelelő határozat meghozatalát kérte. Álláspontja szerint az elsőfokú bíróság a tényállást helyesen állapította meg, azonban tévedett, amikor a per tárgyává tett téziseket véleményként értékelte, ezért érdemi döntése sem helytálló.

Csatolta az alperes Hittudományi Karáról "kizárt" diákkal, Csatai Gáborral készített interjút és az alperes Hittudományi Karának dékánja, dr. Németh Dávid "A tények kedvéért" című cikkét és ezen okiratokra, valamint az Ebtv. 8. § m) pontjára, a 7. § (2) bekezdésére hivatkozással kifejtette, hogy nem lehet egy olyan kijelentést véleménynek tekinteni, amelynek hátrányos jogi következményei vannak, s amely tézisek alapján egy diákot az oktatási intézményből már el is távolítottak.

Álláspontja szerint sem a vallásszabadsághoz, sem a véleménynyilvánításhoz való jog nem adhat alapot arra, hogy egy állami támogatásban részesülő felsőoktatási intézmény elzárja a melegeket attól, hogy államilag elismert teológiai végzettséget szerezzenek.

Az alperes fellebbezési ellenkérelmében az elsőfokú bíróság ítéletének helybenhagyását kérte

Hivatkozott a Legfelsőbb Bíróság Kfv.III.37.125/2004/8. számú végzésének indokolás ára, amely azt rögzítette, hogy az állami szervek az egyházak belső, hitéleti ügyeibe nem avatkozhatnak be.

Kifogásolta a felperes keresetindítási jogosultságával összefüggésben kifejtett ítéleti indokolást az Ebtv. 20. § (1) bekezdés ének c) pontjára utalással és megjegyezte, hogy a felperes által csatolt iratok nem alkalmasak az elsőfokú bíróság érdemi határozatának megváltoztatására.

A fellebbezés nem alapos.

A Fővárosi Ítéltábla megítélése szerint az elsőfokú bíróság a tényállást helyesen állapította meg és az abból levont jogi következtetése, döntése is helytálló, azzal a másodfokú bíróság teljes egészében egyetértett, ezért azt a Pp. 253. § (2) bekezdése alapján, indokolására is kiterjedően helybenhagyta.

A fellebbezésben foglaltakra figyelemmel Fővárosi Ítéltábla – az elsőfokú bíróság álláspontjával egyetértve – fontosnak tartja kiemelni azt, hogy az Alkotmány 60. §-a alapján mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságára, ami magában foglalja a vallás szabad megválasztását vagy elfogadását, és azt a szabadságot, hogy vallását és meggyőződését mindenki vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon kinyilváníthassa, gyakorolhassa vagy taníthassa.

A lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló 1990. évi IV. törvény 3. § (1) bekezdése szerint vallása, meggyőződése és azok kinyilvánítása, illetőleg gyakorlása miatt senkit semmilyen hátrány nem érhet és semmiféle előny nem illet meg. E törvény az Alkotmánnyal összhangban rögzíti azt is, hogy a Magyar Köztársaságban az egyház az államtól elválasztva működik.

Az elválasztás elvéből az következik, hogy az állam nem avatkozik be az egyházak belső ügyeibe, és különösen nem foglalhat állást hitbéli igazságok kérdésében.

A felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény is ennek megfelelően rendelkezik, amikor kimondja, hogy az egyházi felsőoktatási intézmények hittudományi, illetve hitélettel összefüggő képzést folytathatnak, s ilyen esetben nem vizsgálható a hitélettel összefüggő tárgyak, ismeretek tartalma.

A hitéleti képzés tekintetében a képesítési követelményeket az egyházi egyetemek és főiskolák a rájuk vonatkozó egyházi szabályok alapján határozzák meg.

Jelen perben természetesen figyelembe kellett venni a kereset alapjául szolgáló egyenlő bánásmódról és esélyegyenlőségről szóló 2003. évi CXXV. törvényben foglaltakat. Ezen törvény 8. §-a alapján közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül az olyan rendelkezés, amelynek eredményeként egy személy vagy csoport

valós vagy vélt szexuális irányultsága miatt részesül más, összehasonlítható helyzetben levőhöz képest kedvezőtlenebb bánásmódban. Ilyen esetben a 20. § (1) bekezdése szerint bíróság előtt személyiségi jogi pert indíthat a társadalmi és érdekvépviseleti szervezet, ha az egyenlő bánásmód követelményének megsértése olyan tulajdonságon alapult, amely az egyes ember személyiségének lényegi vonása, és a jogsértés személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érinti.

A törvény 28. § (2) bekezdése értelmében azonban nem jelenti az egyenlő bánásmód követelményének megsértését az, ha önkéntes részvétel alapján a felsőoktatási intézménybe olyan vallási vagy más világnézeti meggyőződésen alapuló oktatást, képzést szerveznek, amelynek célja vagy tanrendje indokolja elkülönült osztályok, vagy csoportok alakítását.

Az Alkotmánybíróság több határozatában rámutatott arra, hogy annak eldöntése, hogy a megkülönböztetés az alkotmányos határok között maradt-e, csakis a mindenkori szabályozás tárgyi és alanyi összefüggéseiben vizsgálható, mert az Alkotmány 70/A. §-a nem mindenfajta különbségtétel tilalmáról szól, hanem az alapjogok tekintetében az önkényes, emberi méltóságot sértő megkülönböztetés alkotmányellenességét mondja ki.

Mindezen jogszabályi rendelkezések alapján a bíróságnak abban kellett állást foglalni, hogy az alperesi intézmény jogsértően járt-e el a 2003. október 10-én kiadott tanulmányában megfogalmazott kitételek tekintetében.

Az alperes Hittudományi Kara Kari Tanácsa állásfoglalásában az újszövetségi szexuáletika alapján, az ószövetségi tilalmaknak, a Biblia tanainak megfelelően, mint egyházi felsőoktatási intézmény nyilvánított valláserkölcsei, etikai alapon véleményyt az alperest alapító egyház tanítása értelmében, kifejtve azt, hogy nem helyesli a homoszexuális kapcsolatokat, továbbá azt sem, hogy homoszexuális életet folytató személyek vallástanárokká, lelkészekké váljanak.

Ez a Fővárosi Ítéletábla megítélése szerint a vallás- és a véleménynyilvánítás szabadsága, az alperesi egyetem hitéleti tevékenysége körébe tartozó olyan kérdés, amely a református egyház szellemiségéhez, belsőrendjéhez igazodik, ezért nem minősülhet jogvédelmet igénylő hátrányos megkülönböztetésnek.

A vallásszabadságból, a különböző egyházakhoz való tartozás szabadságából következik az is, hogy vallásos meggyőződésen alapuló oktatásban való részvétel, képzés esetén jogosult az intézmény vallásos nézeteinek, hitelveinek megfogalmazására, erkölcsi rendje és az egyházi tanításoknak megfelelő álláspontjának a nyilvánítására és ennek megfelelően a lelkészi pályára való alkalmasság kérdésében való döntésre is.

A bíróság figyelembe vette azt is, hogy a teológus és vallástanár jelöltek fogadalmukban önként vállalták, hogy az egyház tanításait, a Kari Tanács törvényes rendelkezéseit és intelmeit megtartják, ezzel elfogadták a vallási meggyőződésen, vallási-etikai magatartáson alapuló más nézetektől elkülönülő szellemiséget.

Ezen önkéntesen vállalt fogadalom, valamint az ismertetett jogszabályi rendelkezések alapján a Fővárosi Ítéltábla is úgy foglalt állást, hogy a Református Egyház hitelvi és erkölcsi meggyőződésén alapuló alperesi állásfoglalás nem volt jogsértő, nem történt önkényes hátrányos megkülönböztetés és az alperes nem lépte túl a véleménynyilvánítás megengedett határát, ezért helyesen döntött az elsőfokú bíróság akkor, amikor a felperes kereseti kérelmét érdemben elutasította.

Egyebekben a másodfokú bíróság csak visszautal az elsőfokú bíróság ítéletének helyes indokaira, tekintettel arra is, hogy a felperes fellebbezése nem tartalmazott olyan – az ügy érdemi elbírálását befolyásoló – bizonyítékokat, hivatkozásokat, amelyeket az elsőfokú bíróság az ítélet meghozatalakor ne vett volna figyelembe.

A másodfokú bíróság a felmerült perköltségről a Pp. 239. §-án keresztül érvényesülő Pp. 78. § (1) bekezdése alapján határozott.

Budapest, 2004. december 9.

Kizmanné dr. Oszkó Marianne s. k. a tanács elnöke

Dr. Győriné dr. Maurer Amália s. k. előadó bíró

Böszönnényiné dr. Kovács Kata1in s. k. bíró

Fővárosi Bírósági ügyszám:

19. P.21788/2004

Tisztelt Legfelsőbb Bíróság!

Alulírott **Háttér Társaság a Melegekért** egyesület **felperes** (képv: Mocsonaki László, ügyvivő) korábban meghatalmazással igazolt képviselője: dr. Kárpáti József ügyvéd (1055 Budapest, Stollár Béla utca 22.) útján a **Károli Gáspár Református Egyetem** (1092 Budapest, Ráday u. 28.) **alperes** ellen, az egyenlő bánásmód követelménye megsértésének megállapítása iránt indított perében a **Fővárosi Ítéltábla 2 Pf. 21318/2004/4. szám alatt meghozott**, a Fővárosi Bíróság 19. P.21788/2004/10. szám alatti határozatát helyben hagyó **ítélete ellen a Pp. 270. § (1) és (2) bekezdése alapján az alábbi**

felülvizsgálati kérelmet

terjesztjük elő.

Elsődlegesen kérjük a Legfelsőbb Bíróságot, hogy az a **Fővárosi Ítéltábla 2 Pf. 21318/2004/4. számú ítéletét ítéletet változtassa meg, és kereseti kérelmünknek adjon helyt.**

Másodlagos kérelmünk a Fővárosi Ítéltábla döntésének (a Fővárosi Bíróság ítéletére is kiterjedő) hatályon kívül helyezésére irányul.

Indokolás**I.**

Álláspontunk szerint **mindkét bíróság tévedett** akkor, amikor a per tárgyává tett téziseket – és a becsatolt bizonyítékokat - akként értékelte, mint amelyek nyilvánítása nem haladja meg a véleménynyilvánítási szabadság korlátait.

Az egyenlő bánásmódról és esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. tv. (Ebtv). 19. § (1) bekezdése szerint az egyenlő bánásmód megsértése miatt indított eljárásokban a jogsérelmet szenvedett félnek vagy a **közérdekű igényérvényesítésre jogosultnak kell bizonyítani**, hogy : a) a **jogsérelmet szenvedő személyt vagy csoportot hátrány érte**, és b) a jogsérelmet szenvedő személy vagy

csoport a jogsértéskor – ténylegesen vagy a jogsértő feltételezése szerint – rendelkezett a 8. § - ban meghatározott valamely tulajdonsággal.

Mindezek bizonyítása esetén a másik felet terheli annak bizonyítása, hogy megtartotta vagy az adott jogviszony tekintetében nem volt köteles megtartani az egyenlő bánásmód követelményét.

I. 1. Az alperesi felsőoktatási intézmény Hittudományi Karának Kari Tanácsa „*A homoszexualitásról*” címmel közzétett tézisei – egyebek mellett – az alábbiakat tartalmazzák:

„...Ezért az egyház a Biblia alapján nem helyeselheti a homoszexuális kapcsolatok megáldását, a homoszexuális párok házasságkötését, gyermekvállalását, **homoszexuális életet folytató, vagy azt propagáló vallástanárok és lelkészek képzését, szolgálatba állítását, illetve szolgálatban tartását...**”

A felsőoktatási intézmény hivatalos grémiuma kijelenti: „...készek vagyunk vállalni a szembenállást a társadalom általános vélekedésével, ha az Isten Igéjéből más meggyőződésre jutottunk...”

I. 2. Az alperest fenntartó Magyarországi Református Egyház Zsinata külön állásfoglalásban erősített meg az egyetem hittudományi karának deklarációját, e vonatkozásban maga az alperes nyilatkozott akként, hogy: „Nyilvánvaló, hogy a fenntartó állásfoglalása köti az általa alapított intézményt is.” (9. sz. tjkv.4. oldal közepes.)

I. 3. Az alperes 2004. április 1-jén elfogadta, az „*Alkalmassági minősítési eljárás rendje*” megnevezésű statútumot, mely bevezeti a lelkési és a vallástanári szakon minden tavaszi félévre a hallgatókra nézve az „*alkalmassági minősítést.*” A 3. pontban említi a szabályzat, hogy a minősítő eljárás keretében egy bizottság megvizsgálja – egyebek mellett- a hallgató életvitelét is, ennek megfelelően hozza meg az alkalmasság kérdésében döntését.

I. 4. Csatádi Gábor felperesnek a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kara alperes ellen, közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálata iránti Fővárosi Bíróság 8. K. 33867/2004 számú ügyben meghozott jogerős ítélete, melyben egy, homoszexualitását nyíltan vállaló diák fegyelmi eltávolítását – a hatályon kívül helyezés folytán megismételt eljárásban is - hatályon kívül helyezte a bíróság.

I.5.-I.6. Ezen kizárási ügy kapcsán Csatádi Gáborral a Népszabadság által készített interjú, továbbá az alperesi egyetem Hittudományi Karának dékánja, dr. Németh Dávid által „*A tények kedvéért*” címmel megjelentetett cikke egyaránt megerősítik, hogy a hallgató eltávolításának valós oka a hallgató szexuális orientációja.

Ez utóbbi írás 2. pontja az alábbiakat rögzíti: „A Teológiai Kar mint a Református Egyház számára lelkészeket képző intézmény, nem hozhatott a Református Egyház belső életét meghatározó hitelveknek ellentmondó döntést. E hitelvek nem teszik lehetővé, hogy a homoszexualitást szexuális, illetve erkölcsi normaként való, homoszexuális gyakorlatot folytató ember lelkipásztor legyen, hiszen lelkési fogalmát egyházunk hitelvei alapján teszi le.”

Az Ebtv. 8. m) pontja szerint közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül az olyan **rendelkezés**, amelynek eredményeként egy személy vagy csoport valós vagy vélt szexuális orientációja miatt részesül más, összehasonlítható helyzetben levő személyhez vagy csoporthoz képest kedvezőtlenebb bánásmódban.

A rendelkezés a 7. § (2) bekezdése szerint: **magatartás, intézkedés, feltétel, mulasztás, utasítás vagy gyakorlat.**

Nem lehet pusztán véleménynek tekinteni egy olyan kijelentést, melynek kézzelfogható hátrányos jogi következményei vannak az emberek egy meghatározott csoportjára nézve. A bizonyítékként becsatolt írásból egyértelmű, hogy ugyanezen tézisek alapján már eltávolítottak egy diákot. Ezt követően a téziseket-melyeknek korábban jogkövetkezményük volt- az alperes Hittudományi Kara nyilvánosan is közzétette, majd a fenntartó hasonlóképpen foglalt állást, végül pedig olyan tartalmú statútumot hozott, melyet az állásfoglalás tartalommal tölthet ki, s melynek alapján megnyílik a konkrét lehetőség az újabb jogi procedúrák megindítására.

Sem a vallásszabadsághoz való jog, sem a szabad véleménynyilvánításhoz való jog nem adhat alapot arra, hogy egy állami támogatásban is részesülő felsőoktatási intézmény elzárja a melegeket és a leszbikusokat attól, hogy egyébként **államilag elismert teológiai végzettséget** szerezhessenek, **melynek nem szükségszerű következménye a lelkésszé szentelés.**

Megítélésünk szerint a bíróságok tévesen értelmezték az Ebtv. 7. és 8. §-át, a 19. § (1) bekezdését, a lelkiismereti és vallásszabadságról szóló törvény 3. §-át, az Alkotmány 60. §-át, így a döntésük az ügy érdemére kiható módon jogszabálysértő.

A Legfelsőbb Bíróság által eldöntendő jogkérdés az alábbi:

Valamely, az Ebtv. alapján védett csoportba tartozó személy felsőoktatási hallgatói jogviszonya tekintetében nemkívánatos voltát megerősítő újságcikkek, a Csatádi Gábor felperesnek a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi

Kara alperes ellen, közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálata iránti Fővárosi Bíróság 8. K. 33867/2004 számú ügyben meghozott jogerős ítélete, melyben egy, homoszexualitását nyíltan vállaló diák fegyelmi eltávolítását helyezi hatályon kívül a bíróság, az intézmény részéről a per alatt meghozott, az „Alkalmassági minősítési eljárás rendje” megnevezésű statútum, mely bevezeti a lelkészi és a vallás-tanári szakon minden tavaszi félévre a hallgatókra nézve az „alkalmassági minősítést”, valamint az alperest fenntartó Magyarországi Református Egyház Zsinata külön állásfoglalása - egyenként és összességükben értékelve - alátámasztják-e a felperes azon állítását, mely szerint a per tárgyává tett tézis olyan magatartás, intézkedés, feltétel, mulasztás, utasítás vagy gyakorlatnak (Ebtv. 7. § (1) bekezdés) minősül, mely beleütközik az Ebtv. 8. §-ában meghatározott, közvetlen hátrányos megkülönböztetés tilalmába? Ennek következtében a felperes eleget tett-e az Ebtv. 19. § (1) bekezdésében körülírt bizonyítási kötelezettségének?

II.

A másodfokon eljáró bíróság indokolása kiegészítésében más jogszabályokat is tévesen értelmezett.

A Fővárosi Ítéltábla arra hivatkozik, hogy helyes indokainál fogva hagyja helyben a Fővárosi Bíróság ítéletét, de indokolása eltérő álláspontot tükröz.

Az elsőfokú ítélet szerint nem az egyházi jogi személyek hitéleti tevékenységével közvetlenül összefüggő jogviszonyról van szó. (Az elsőfokú ítélet indokolásának 5. oldala.) Ezzel szemben a Fővárosi Ítéltábla a lelkiismereti és vallásszabadságról szóló 1990. évi IV. törvény 3. § (1) bekezdésében foglaltakra (és ténylegesen a 15. § (1) és (2) bekezdésére is, külön nevesítés nélkül) hivatkozik, nevezetesen, hogy vallása, meggyőződése és azok kinyilvánítása illetőleg gyakorlása miatt senkit semmilyen hátrány nem érhet, továbbá annak deklarálására, hogy a Magyar Köztársaságban az állam az egyháztól elválasztva működik. Ebből azt a következtetést vonja le, hogy „Az elválasztás elvéből következik, hogy az állam nem avatkozik be az egyházak belső ügyeibe, és különösen nem foglalhat állást hitbéli igazságok kérdésében.” (Másodfokú ítélet 4. oldala)

A Fővárosi Ítéltábla szerint tehát a felsőoktatási hallgatói jogviszony létesítése az egyházi jogi személyek hitéleti tevékenységével közvetlenül összefüggő jogviszonyának minősül, ugyanis csak ez az a jogviszony, melynek fennállása esetén valóban nem kellene az egyenlő bánásmód követelményét betartani, és a bíróság valóban „nem szólhatna bele” ebbe.

Az Ebtv. 19. § (1) bekezdése szerint az egyenlő bánásmód megsértése miatt indított eljárásokban a jogsérelmet szenvedett félnek vagy a közérdekű igényérvényesítésre jogosultnak kell bizonyítani, hogy : a) a jogsérelmet szenvedő személyt vagy csoportot hátrány érte, és b) a jogsérelmet szenvedő személy vagy csoport a jogsértéskor – ténylegesen vagy a jogsértő feltételezése szerint – rendelkezett a 8 § - ban meghatározott valamely tulajdonsággal.

Mindezek bizonyítása esetén a **másik felet terheli annak bizonyítása, hogy megtartotta vagy az adott jogviszony tekintetében nem volt köteles megtartani az egyenlő bánásmód követelményét.**

A másodfokú bíróság téves jogértelmezése azért befolyásolja érdemben az ügy kimenetelét, mert ha bebizonyosodik, hogy az Ebtv. hatálya alá tartozik egy ilyen jellegű hallgatói jogviszony, úgy az alperes csak akkor mentesülhetne a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy az egyenlő bánásmódot megtartotta, vagy az Ebtv. 7. § (2) bekezdés második fordulata szerinti kimentést bizonyítja.

A felperes álláspontja szerint ezen bizonyítási kötelezettségének az alperes nem tett eleget, illetőleg – elfoglalt jogi álláspontja folytán – a bíróság az Ebtv. 7. § (2) bekezdés második fordulata szerinti kimentést nem vizsgálta. Ennek értelmében nem sérti az egyenlő bánásmód követelményét az a rendelkezés, amelynek tárgyilagos mérlegelés szerint az adott jogviszonnyal közvetlenül összefüggő, ésszerű indoka van. Az alperesi kimentés vizsgálatának körében lehetet volna állást foglalni az államilag elismert teológiai diploma és a lelkésszé szentelés viszonyáról, arról, hogy ésszerű különbségtétel-e, hogy csak a homoszexuális személyeket tekintik nemkívánatosnak, de a heteroszexuális, házasságon kívüli nemi életet élő emberekkel az alperes nem foglalkozik, itt lehetett volna kitérni arra, mit ért az alperes a „homoszexuális életmód” kifejezésen, vizsgálat tárgyává lehetett volna tenni azt a kérdést is, hogy pl. katolikus teológián is szerezhetnek diplomát nők, annak ellenére, hogy nők nem válhatnak katolikus pappá, tehát a katolikus fenntartású felsőoktatási intézmény a hallgatói jogviszony szempontjából a nemek között nem diszkriminál.

Miként azt a felperes már korábbiakban kifejtette, az egyházi jogi személy definícióját az 1990. évi IV. törvény tartalmazza:

13. § (1) Az egyház a nyilvántartásba vétellel nyeri el jogi személyiségét, és az abból való törléssel szűnik meg jogi személyisége, a határozat meghozatalának napjával.

(2) Az egyház és - ha az alapszabály így rendelkezik - az egyház önálló képviseleti szervvel rendelkező szervezeti egysége (szervezete, intézménye, egyházközsége stb.) jogi személy.

(3) Az egyház vallásos célra létesülő önálló szervezete (szerzetesi szervezet stb.) akkor válik jogi személlyé, ha - képviselőjének bejelentése alapján - a bíróság nyilvántartásba veszi. A bejelentésben közölni kell a szervezet székhelyét, ügyintéző és képviseleti szervét. A bejelentéshez csatolni kell az illetékes egyházi szerv nyilatkozatát arról, hogy a szervezet az egyház szabályai szerint megalakult, és az egyház keretében működik. A nyilvántartásba vételre egyebekben a 12. § (1)-(2) bekezdésében foglaltakat megfelelően alkalmazni kell.

17. § (1) Az egyházi jogi személy elláthat minden olyan nevelési-oktatási, kulturális, szociális, egészségügyi, sport, illetőleg gyermek- és ifjúságvédelmi tevékenységet, amelyet törvény nem tart fenn kizárólagosan az állam vagy állami szerv (intézmény) számára. E tevékenységi körben az egyházi jogi személy intézményt létesíthet és tarthat fenn.

Ebből következik, hogy a jogszabály pontosan meghatározza, mik az egyházi jogi személyek, továbbá hogy ezek jogalanyisága elkülönül az általa fenntartott intézmény jogalanyiságától.

Mivel az alperes nem egyházi jogi személy, az Ebtv. hatálya kiterjed rá, a bíróság nem hivatkozhat arra, hogy az alperes által létesített felsőoktatási jogviszonyokra az állami bíróságoknak nincs joghatóságuk.

Ezt az álláspontot támasztja alá az Ebtv. 27. § (1) bekezdése, mely szerint az egyenlő bánásmód követelménye kiterjed minden olyan nevelésre, oktatásra, képzésre, amely államilag jóváhagyott vagy előírt követelmények alapján folyik, vagy amelynek megszervezésében az állam közvetlen normatív költségvetési támogatást nyújt, vagy közvetve – így különösen a közterhek elengedése, elszámolása vagy adójóváírás útján hozzájárul. A felsőoktatásról szóló, 1993. évi LXXX törvény (Ftv.) 1. számú melléklete B. pontjában az államilag elismert egyházi egyetemek közé sorolja az alperest, a törvény 9/H §-a (4) bekezdése szerint az egyházi jogi személyek által létesített államilag elismert felsőoktatási intézmények működéséhez, fenntartásához és fejlesztéséhez az állam a költségvetési támogatásokat azonos mértékben, a felsőoktatási célú pályázatokon való részvétel lehetőségét ugyanazon elvek szerint biztosítja, mint az állami felsőoktatási intézményeknek. Az egyházi felsőoktatási intézmények hittudományi és hitélettel összefüggő egyetemi szintű képzésére vonatkozó képzési és fenntartási normatíva megegyezik az egyetemi szintű bölcsész szakokra, a főiskolai szintű képzésben pedig a főiskolai szintű bölcsész-tanár szakokra nyújtott képzési és fenntartási normatívával.

A Fővárosi Ítélőtábla által megsértett jogszabályok.

1990. évi IV. törvény 15. § (2) bekezdése (jelen ügyben nem alkalmazható, ezért téves tartalmi hivatkozás), 13. és 17. §-a (egyházi jogi személy fogalma), az Ebtv. 6. § (1) bekezdés c) pontja, 19. § (2) bekezdése (fordított bizonyítási kötelezettség) Ebtv. 27. § (1) bekezdés.

A Legfelsőbb Bíróság által eldöntendő jogkérdés:

Az egyházi jogi személyek közvetlenül a hitéleti tevékenységével összefüggő jogviszonyának minősül-e (Ebtv. 6. § (1) bekezdés c) pontja) az egyházi jogi személy által létesített, államilag elismert, állami normatívában részesülő felsőoktatási intézménnyel fennálló hallgatói jogviszony?

III.

A Fővárosi Ítélőtábla tévesen értékelte az „Önként vállalt fogadalmat”. A felperes álláspontja szerint az önként vállalt fogadalom valójában a hallgatói jogviszony létesítésének a feltétele, és nem jelenti azt, hogy a hallgatónak azonosulnia kellene az egyetem által diktált, világi jogot sértő állásponttal. Ha az ilyen fogadalmak a világi jogot (az egyenlő bánásmód követelményét sértő) sértő feltételeket tartalmaznak, arra az alperes érdemi kimentésként nem hivatkozhat.

Az önként vállalt fogadalom valójában a hallgatói jogviszony létesítésének quasi feltétele, ezért ennek a feltételnek is meg kell felelniük az Ebtv. 27. § (1) és (2) bekezdés a) pontja okán az egyenlő *bánásmód követelményének és az Ftv. szabályainak*. Az Ebtv. 27. § (2) bekezdés a) pontja szerint az egyenlő bánásmód követelményét az oktatásba történő bekapcsolódás feltételeinek meghatározása során is érvényesíteni kell.

Ez pedig nyilvánvalóan nem áll fenn: egy jogellenesen diszkriminatív feltétel akkor is jogellenes marad, ha azt egyébként önként elfogadják, mert maga a feltétel jogellenes minőségét nem változtatja meg az önkéntes elfogadás.

A bíróság által megsértett jogszabály: Ebtv. 27. § (1) és (2) bekezdései.

A Legfelsőbb Bíróság által eldöntendő jogkérdés:

Az egyházi jogi személy által létesített, államilag elismert, állami normatívában részesülő felsőoktatási intézmény a hallgatói jogviszony létesítésének

feltételül szabhat-e az Ebtv. 8. vagy 9. §-ába (közvetlen és közvetett diszkrimináció) ütköző feltételt?

IV.

A Fővárosi Ítéltábla tévesen hivatkozik az Ebtv. 28. § (2) bekezdésére, mert az nem a per tárgyává tett jogviszonyra és jogvitára vonatkozatható.

A törvény szövege szerint nem jelenti az egyenlő bánásmód megsértését, ha önkéntes részvétel alapján a felsőoktatási intézményben olyan vallási vagy más világnézeti meggyőződésen alapuló oktatást, képzést szerveznek, melynek célja vagy tanrendje indokolja elkülönült osztályok vagy csoportok alakítását.

A törvényhely azt jelenti, hogy ha önkéntes részvétel alapján egy egyetemen valamely valláshoz vagy világnézethez való tartozás alapján kurzust vagy osztályt szerveznek, és a kurzus vagy osztály látogatásához előírják a valláshoz való tartozást feltételként, ez nem jelenti a más vallásúak hátrányos megkülönböztetését. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az egyébként az adott valláshoz tartozó, de pl. meghatározott nemű, szexuális orientációjú vagy akár etnikai származású személyek, ezen tulajdonságaik miatt ne látogathatnák az adott osztályt.

A Fővárosi Ítéltábla – a kereset jogalapja hiányának alátámasztása körében – tévesen értelmezte az Ebtv. 28. § (2) bekezdését, így annak mellőzését kérjük.

V.

A Fővárosi Ítéltábla tévesen értelmezte az Alkotmány 70/A. §-át is. A másodfokú ítélet 5. oldalán közölt indokolás szerint az Alkotmány 70/A. §-a nem mindenfajta különbségtétel tilalmáról szól, hanem az alapjogok tekintetében az önkényes és emberi méltóságot sértő megkülönböztetés alkotmányellenességét mondja ki.

Az Alkotmány autentikus értelmezésére elsősorban az Alkotmánybíróság hivatott, illetve az általános hatáskörű bíróságok értelmezéseinek az alkotmánybírósági határozatokkal összhangban állónak kell lenniük.

Például a 37/2002. (IX.4.) AB határozat indokolása szögezi le (3.1.pont), hogy: „Az Alkotmánybíróság gyakorlatában - a 70/A. § (1) bekezdésének szó szerinti szövegétől eltérően - nem csupán az Alkotmányban biztosított jogokra, hanem az egész jogrendszerre kiterjedően alkalmazza a diszkrimináció tilalmát. Ennek alapja az Alkot-

mány két rendelkezésének: az emberi jogok, illetve az állampolgári jogok megkülönböztetés nélküli biztosítását előíró 70/A. §-nak, valamint a mindenkit veleszületetten és elidegeníthetetlenül megillető emberi méltósághoz való jogot rögzítő 54. § (1) bekezdésnek egymásra tekintettel történő értelmezése és alkalmazása".

Az előadottak alapján elsődlegesen kérjük, hogy a Legfelsőbb Bíróság a jogerős ítéletet változtassa meg, és a keresetünknek adjon helyt, avagy másodlagosan-, az ítéleteket helyezze hatályon kívül, és kötelezze a Fővárosi Bíróságot új eljárás lefolytatására, melyben a bíróságnak írja elő, hogy vizsgálja, hogy az alperes a felelősség alóli mentesülése céljából az Ebtv. 19. § (2) bekezdése szerinti bizonyítási kötelezettségének eleget tett-e.

A felperest, mint kiemelkedően közhasznú társadalmi szervezetet az Itv. 5. § (1) bekezdés d) pontja alapján **teljes személyes illetékmentesség** illeti meg, tekintettel arra, hogy az egyesület képviselője, Mocsonaki László akként nyilatkozik, hogy az egyesületnek az eljárást megindítását megelőző naptári évben folytatott vállalkozási tevékenységből származó jövedelme után társasági adófizetési kötelezettsége nem keletkezett.

Az ügyben a felperes tárgyalás tartását kéri.

Budapest, 2005. március 11.

Tisztelettel:

**Háttér Társaság a Melegekért
képviselőjében:**

Dr. Kárpáti József, ügyvéd

KÖZÖS ÁLLÁSFOGLALÁS

A IM/BÜNT/2003/31. szám alatt közzétett, Közösség elleni izgatás (Btk. 269. §) törvényi tényállásának módosítását célzó javaslatáról

A Magyar Helsinki Bizottság és a Háttér Társaság a Melegekért egyesület (továbbiakban. véleményező) üdvözlik a gyűlöletbeszéd pönalizálását célzó kormányzati szándékot, de az Igazságügyi Miniszter IM/BÜNT/2003/31. szám alatti tervezetével (továbbiakban: tervezet) kapcsolatosan szükségesnek tartják alternatív vélemények közlését is.

I.

Ahogy a tervezet is rámutat, az Alkotmánybíróság két határozatában is foglalkozott a Közösség elleni izgatás tényállásával: a 30/1992. (V. 26.) és a 12/1999. (V. 21.) AB határozatokban.

Elsősorban az előbbi döntés érinti a Btk 269. § (1) bekezdését is. Az indokolások értelmében a "gyűlöletre uszítás" mint elkövetési magatartás és a "nagy nyilvánosság előtt" való elkövetés mint elkövetési mód mindenképpen megalapozza a büntetőjogi szankciók alkalmazásának a szükségességét, hiszen ezen magatartásnak és elkövetési módnak az egyént és a társadalmat érintő hatásai, következményei olyan súlyosak, hogy más felelősségi formák, így a szabálysértési vagy polgári jogi felelősségi rendszerek eszközei elégtelenek az ilyen magatartások tanúsítóival szemben.

A tervezet a nagy nyilvánosság előttiségi mint elkövetési mód érintetlenül hagyása mellett, a "gyűlöletre uszít" elkövetési magatartás helyére a "gyűlöletre izgat vagy erőszakos cselekmény elkövetésére hív fel" fordulatot helyezi. A változtatás az Alkotmánybíróság és a Legfelsőbb Bíróság közötti értelmezésbeli nézetkülönbség semlegesítésére hivatott anélkül, hogy a korábbi tényállást a lényegi tartalmát érintő módon megváltoztatná.

A véleményező álláspontja szerint a tervezet 269. § (1) §-a megfelel az Alkotmánybíróság által a véleménynyilvánítási jog büntetőjogi korlátozhatóságával kapcsolatosan felállított szigorú szükségességi-arányossági mércének, így a javasolt szöveget aggálytalanak tartják.

II

A 30/1992. (V.26.) AB határozat az akkor hatályban lévő, Btk. 269. § (2) bekezdését semmisítette meg. A megsemmisített szöveg az alábbi volt.

"Aki nagy nyilvánosság előtt a magyar nemzetet, valamely nemzetiséget, népet, felekezetet vagy fajt sértő vagy lealacsonyító kifejezést használ, vagy más ilyen

cselekményt követ el, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel, javító-nevelő munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.”

Az AB érvelése szerint ez a fordulat azért alkotmány sértő, mert az alkotmányban meghatározott véleménynyilvánításhoz való jogot, mint kommunikációs alapjogot oly módon korlátozza, hogy a vélemény kinyilvánításával kapcsolatosan nem külső korlátot állít, hanem a vélemény értéktartalma alapján minősít úgy, hogy ehhez a köznyugalom megsértését avagy az arra való alkalmasságot törvényi tényállási szinten nem kapcsolja. A köznyugalom elvont, esetleges fenyegetettsége nem elégséges indok arra, hogy a véleménynyilvánításhoz való alapjogot a büntetőjog eszközeivel korlátozza.

Az Alkotmánybíróság másik, jelen tényállást érintő 12/1999. (V.21.) AB határozata szintén alkotmányossági kifogást emelt a közösség elleni izgatás (akkor) új szabályozásával kapcsolatosan.

A Btk. 269. § b) pontjának a határozat meghozatala időpontjában hatályban lévő normaszövege szerint aki nagy nyilvánosság előtt “valamely nemzet, etnikai, faji, vallási csoport, vagy a lakosság egyes csoportjai ellen gyűlöletre uszít, illetve gyűlölet keltésére alkalmas egyéb cselekményt követ el, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

Az AB érvelése szerint az “illetve gyűlölet keltésére alkalmas egyéb cselekményt követ el” fordulat azért alkotmányellenes, mert ezen magatartás pönalizálása leszállítja az eddigi alkotmánybírói gyakorlatban a büntethetőség zsinórmértékétől szolgáló “gyűlöletre uszítás” küszöbét, másrésztől a olyan tényállási elemről van szó, amely nem felel meg az egyértelműség követelményének és önkényes jogalkalmazást tesz lehetővé, így sérti a jogbiztonságot.

Az Alkotmánybíróság tehát két alkalommal is megsemmisítette a véleménynyilvánítás szabadságát büntetőjogi eszközökkel korlátozni igyekvő normaszöveget, ily módon oltalmazva a szabad véleménynyilvánításhoz való jogot.

A tervezet szempontjából mindennek azért van különös jelentősége, mert nem elegendő - egyébként üdvözlendő módon - felismerni a gyűlöletbeszéd elterjedését, észlelni annak társadalmilag káros következményeit, és - a büntetőjog eszközeivel is - megkísérelni annak visszaszorítását, hanem olyan normaszöveget kell szerkeszteni, amely egy esetleges normakontroll esetén megfelel az AB ez esetben igen szigorú szükségesség-arányosság tesztjének.

A tervezet 269. § (2) bekezdésének a) és b) pontjai immár harmadszor is megkísérlik leszállítani a büntetőjogi felelősség zsinórmértékétől szabott alkotmánybírói küszöböt, a gyűlöletre uszítás szigorú tartalmi követelményét, amikor a felsőbbren-

dűséget hirdető vagy ellenséges érzület motiválta vélemény terjesztését minősíti büntetendő elkövetési magatartássá. Ugyanakkor a javaslat az elkövetési módok közé a nagy nyilvánosság előltiség mellett beemeli a "köznyugalom megzavarására alkalmas" módot is, amellyel eleget kíván tenni valamely magatartás büntethetővé nyilváníthatóságával kapcsolatban támasztott szigorú mércének, jelezve, hogy a cselekmény csak bizonyos tényleges hatás kiváltása avagy ennek konkrét veszélye esetén pönalizálható.

Az Alkotmánybíróság eddigi gyakorlata alapján ennek ellenére sem egyértelmű, hogy a tervezett szöveg egy esetleges normakontroll esetén átmenne-e a taláros testület szűrőjén. Míg a 30/1992 (V. 26.) AB határozat "nem zárja ki [...], hogy erről [a közösségek méltóságának védelméről] a törvényhozó akár a gyűlöletre uszítás tényállásán túlmenő büntetőjogi védelemmel is gondoskodik", addig a 12/1999 (V. 21.) AB határozat "e bűncselekmény tekintetében a büntethetőség alkotmányos küszöbét a gyűlöletre uszításban határozta meg", mivel "csakis az uszítás foglalja magában azt a bizonyos mérték fölötti veszélyt, amely a véleménynyilvánításhoz való jog korlátozását megengedhetővé teszi."

A későbbi határozat alapján a tervezet 269. § (2) bekezdése nem volna alkotmányos, amennyiben azonban az Alkotmánybíróság visszatér korábbi, megengedőbb álláspontjához, elképzelhető, hogy a nevezett rendelkezést elfogadhatónak találja. Annyi azonban a testület eddigi gyakorlata alapján bizonyos, hogy a javaslat 269. § (2) bekezdése szerinti elkövetési magatartás társadalmi veszélyessége nem éri el az (1) bekezdésben fogalt magatartását, ezért nem tűnik jó megoldásnak, hogy a (2) bekezdésbe ütköző cselekményt elkövető személy az (1) bekezdés szerint legyen büntetendő. Ezek fényében - amennyiben a jogalkotó a IV. pont alatti javaslatunkat nem találja megalapozottnak, és változatlanul hagyja a javaslat 269. § (2) bekezdését - a (2) bekezdés szerinti elkövetési magatartás vétséggé minősítését és büntetési tételének enyhítését javasoljuk.

III.

Az Alkotmány 70/A § (1) és (2) bekezdése rendelkezik a hátrányos megkülönböztetés tilalmáról. Amennyiben az államhatalom arra az álláspontra helyezkedik, hogy a büntetőjog eszközeivel kíván megvédeni bizonyos csoportokat a szélsőséges, társadalomra veszélyes megnyilvánulásokkal szemben, a védendő csoportok jogági meghatározásakor figyelmet kell fordítani a hátrányos megkülönböztetés alkotmányos tilalmának érvényesülésére is.

Az Igazságügyi Miniszter IM/ALK/2003/KÖZIG/106. szám alatt jegyzett tervezete tartalmazza az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló törvényjavaslatot.

A törvényjavaslat igyekszik szabatosan meghatározni a közvetlen és a közvetett hátrányos megkülönböztetés tilalmát, mind pedig a védett csoportokat. Közvetlen diszkriminációnak számít az olyan rendelkezés, intézkedés, feltétel, mulasztás vagy gyakorlat, melynek eredményeként egy személy vagy csoport neme, faji és etnikai hovatartozása, bőrszíne, nemzetisége, anyanyelve, fogyatékos állapota, egészségi állapota, vallási vagy világnézeti meggyőződése, politikai vagy más véleménye, családi állapota, anyasága vagy terhessége, szexuális irányultsága, nemi identitása, életkora, társadalmi származása, vagyoni helyzete, munkaviszonyának vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyának részmunkaidős jellege vagy egyéb helyzete miatt részesül kedvezőtlenebb bánásmódban. A törvénytervezetben foglaltak - az ahhoz fűzött indokolás szerint - nemcsak nemzetközi kötelezettségvállalásainkból, hanem alkotmányunk szövegéből és annak alkotmánybírói értelmezéséből is következnek.

A tervezet a büntetőjogilag védeni kívánt csoportok tekintetében némi inkoherenciát mutat. A 269. § javasolt (1) bekezdése általánosan határozza meg a védett csoportokat (*“valamely nemzet vagy a lakosság egyes csoportjai ellen”*), ugyanakkor a (2) bekezdés taxációjából kimaradnak olyan - az ellenséges érzületre alapozott véleményeknek egyébként esetleg kitétt - csoportok, mint például a fogyatékkal élők, a szokásostól eltérő szexuális irányultságú vagy nemi identitású személyek.

Az egyenlő bánásmód elve, az esélyegyenlőség olyan értékek, amelyeket a társadalomnak jogi, esetenként büntetőjogi eszközökkel is védenie kell. Ugyanakkor számunkra is nyilvánvaló, hogy ha a gyűlöletbeszéd elleni büntetőjogi védelem az egyenlő bánásmódról szóló törvény tervezetében felsorolt valamennyi csoportra kiterjed, olyan parttalaná válik, hogy éppen a gyűlöletbeszéd által méltóságukban sértett csoportok hatékony védelme szenved csorbát.

Semmiképpen nem büntethető ebben a körben az olyan vélemény terjesztése – vagy más közelítésben a sértő vagy lealacsonyító kifejezés használata -, ha annak alapja *“más vagy mások”* *“politikai vagy egyéb meggyőződése miatti ellenséges érzület”*. Az ellenséges érzület a más politikai meggyőződést vallókkal szemben a pluralista politikai élet velejárója. A tervezett jogszabály elfogadása esetén a mentelmi jogot élvező országgyűlési képviselőkn kívül senkinek sem volna lehetősége arra, hogy a büntetőjogi következmények kockázata nélkül a nyilvánosság előtt kifejtse politikai véleményét. A politikai vagy egyéb meggyőződés szabad választás kérdése. Aki pártot választ annak számolnia kell azzal, hogy szembe kerül a más pártot választók ellenséges érzületével, ellenséges véleményével.

A fentebbi felsorolásban az olyan csoport-megkülönböztetők, mint a nem vagy az életkor olyan nagy csoportokat hoznak létre, hogy a velük kapcsolatos ne-

gatív vélemény vagy lealacsonyító kifejezés nem tud csoportszervező erővé válni, és így nem alkalmas a köznyugalom megzavarására. Hiába szidalmazza a férfiak csoportja a nőket, aggastyánok egy köre a fiatalokat, indulataikkal csak kevesen fognak azonosulni.

A büntetőjognak a gyűlöletbeszéddel szemben azokat a többnyire kisebbségi csoportokat kell védenie, amelyeknek tagjai nem szabad döntésük, hanem születésük, származásuk, hajlamaik, érzelmi kötöttségeik, vagy más, akaratuktól legalább részben független okból alkotnak csoportot. A társadalom többségének intoleranciája általában éppen velük szemben nyilvánul meg, s így ők szorulnak leginkább védelemre.

Ilyen csoportképző tényező a faj, a bőrszín, a nemzeti, nemzetiségi vagy etnikai hovatartozás, a nyelv, a vallás, a szexuális irányultság, a nemi identitás és a fogyatékos állapot.

A véleményezők álláspontja szerint a tervezet 269. § (2) bekezdés a) és b) pontja egyrészt indokolatlanul leszűkíti, másrészt - a politikai véleménynyilvánítás korlátozásával - alkotmányellenes módon kitágítja a büntetőjogilag üldözendő vélemények körét.

IV.

Nézetünk szerint a 269. § (2) bekezdés a) és b) pontjával kapcsolatosan a II. pontban felvetett alkotmányossági aggályokat tompítaná egy másfajta megközelítésű normaszöveg. A javaslat a vélemény tartalma és motivációja oldaláról kívánja meghatározni a büntethetővé nyilvánított cselekedetek körét, álláspontunk szerint azonban mindezt a csoport, avagy annak tagjának becsülete és emberi méltósága szempontjából kellene megközelíteni, miképpen a becsületsértés törvényi tényállását a Btk. jelenleg hatályban lévő szövege is ekként szabályozza.

Ez a megközelítés - büntetőjogi fenyegetés nélkül - lehetővé tenné a még oly szélsőséges vélemények kulturált formában, széles nyilvánosság előtt történő megvitatását is, így nem korlátozná a szükségesnél és arányosnál nagyobb mértékben a véleménynyilvánítás alapjogát.

Álláspontunk szerint leginkább a 30/1992. (V.26.) AB határozat által megsemmisített normaszöveg képezheti alapját a korszerű szabályozásnak, azzal, hogy az így hatályát veszített tényállás nyilvánvalóan alkotmányossági korrekcióra szorul.

A korrekció szempontjaihoz is a már hivatkozott két alkotmánybíróági döntés nyújthat kellő támpontot. A már korábban kifejtettek szerint egyrésztől szükségesnek mutatkozik az elkövetési mód kiegészítése a "köznyugalom megzavarására alkalmas mód" beiktatásával, az elkövetési magatartások közül pedig el kell hagy-

ni a komoly alkotmányossági és jogbiztonsági kérdéseket felvető "gyűlölet keltésére alkalmas egyéb cselekményeket követ el" fordulatot.

A fentiekből egyúttal az is következik, hogy a tervezet által a (2) bekezdés b) pontjában leírt magatartás nem alapozhat meg büntetőeljárást.

Mindezek figyelembe vételével a véleményezők által javasolt normaszöveg a következő lenne:

269. § (2) bekezdés

Aki nagy nyilvánosság előtt, a köznyugalom megzavarására alkalmas módon valakire faja, bőrszíne, nemzetisége, nyelve, fogyatékos állapota, vallása, szexuális irányultsága, nemi identitása miatt sértő vagy lealacsonyító kifejezést használ, vétséget követ el, és 2 évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

(3) A (2) bekezdés szerint büntetendő az a személy is, aki az ott meghatározott módon a (2) bekezdés szerinti csoportra sértő vagy lealacsonyító kifejezést használ.

Budapest, 2003. július 1.

Kószeg Ferenc

Kádár András

Kárpáti József

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG
HÁTTÉR TÁRSASÁG A MELEGEKÉRT

ÉSZREVÉTELEK
AZ EGYENLŐ BÁNÁSMÓDRÓL
ÉS AZ ESÉLYEGYENLŐSÉGRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNY
KONCEPCIÓJÁHOZ

Készítették: dr. Farkas Lilla, dr. Kádár András Kristóf és dr. Kárpáti József

Budapest
2002. december 15.

Általános észrevételek

A Magyar Helsinki Bizottság (MHB) és a Háttér Társaság a Melegekért (HTM) egyesület üdvözlök és időszerűnek tartják az Igazságügyi Minisztérium törekvését arra, hogy átfogó szabályozást készítsen elő az egyenlő bánásmódról. A két szervezet a törvény 2002. novemberi koncepciójának számos megoldásával egyetért, s kiemelten támogatja, hogy a Faji és Foglalkoztatási Irányelvekben meghatározott alapokon azonos védelmet kíván nyújtani a különböző kisebbségi csoportok tagjainak. Az Irányelvek az átveendő Európai Unió joganyag részét képezik, s a Magyar Köztársaság csatlakozásának időpontjában rendelkezéseiknek már a hazai jogrendszerben is érvényesülniük kell. A Faji Irányelv 3. cikke meghatározza annak tárgyi és személyi hatályát. Ezek szerint az Irányelv lefedi mind a köz-, mind pedig a magánszférát. Kiemelendő, hogy vonatkozik a magánfoglalkoztatáshoz (így a vállalkozáshoz és a megbízási jogviszonyban történő munkavégzéshez) és hivatáshoz való hozzájutás feltételeire és a nyilvánosság számára hozzáférhető javakhoz és szolgáltatásokhoz (ide értve a lakhatást is) való hozzájutásra és azok szolgáltatására is.

A vélemény az MHB és a HTM munkatársainak peres gyakorlatára és a diszkriminációval kapcsolatos kutatásaira épül. Támaszkodik a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda jelentéseire (Fehér Füzet 1995-2001) és a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogok Országgyűlési Biztosának éves beszámolóira is. A vélemény elkészítésére rendelkezésre álló idő rövidsége nem tette lehetővé a lábjegyzetek készítését. A vélemény a koncepció szerkezetét követi.

II. 1. A törvény alapelvei

Álláspontunk szerint az államnak nemcsak az egyenlő bánásmód érvényesítése feltételeinek megteremtése, hanem a hatékony végrehajtás is felelőssége. Minden jog által biztosított védelem annyit ér, amennyit az adott rezsimből végrehajtanak. A magyar diszkrimináció ellenes szabályozás legtöbb kritikával illetett területe eddig pontosan a végrehajtás volt. Az eddigi szemlélettel való szakítást – amennyiben ez kívánatos – az alapelvek között tűnik szükségesnek megfogalmazni.

Az irányelvek hatálya kiterjed mind a köz-, mind pedig a magánszférára. Bár látni véljük annak okait, hogy a koncepció miért rendelkezik némileg eltérően a diszkriminációs tiltás érvényesüléséről a közjogi és a magánjogi viszonyok tekintetében, s magunk is számos olyan példát tudunk felhozni, amelyek érzékletesen szemléltetik, miért kívánatos meghúzni az érvényesítés korlátait a magánjogi viszonyokban, a javasolt megoldással nem tudunk teljes mértékben egyet érteni. Úgy tűnik, hogy a javasolt meghatározás nem fedi le teljesen azokat a jogviszonyokat, melyeket megcéloz, a definíció túl komplex, s emiatt alkalmazása nehézségekbe ütközhet.

Amikor egy magánszemély az általa lakott lakás felújításába kezd, és ennek elvégzésére vállalkozókat bíz meg, a személyes életterébe engedi be a munkát elvégzőket. Véleményünk szerint a személyes szférát ilyen mélységben érintő esetekben nem várható el a magánszemély döntésének olyan fokú átláthatósága, mint pl. a közbeszerzéseknél. De hasonló példa lehetne az, amikor egy magánszemély bérbe adja a lakását, ám csak az ismeretségi köréből kíván bérlőt választani – pl. azért, mert bútorai ill. személyes használati tárgyai a lakásban maradnak. Mégis, ha a Faji Irányelvet szó szerint követjük – mivel az abban foglalt védelem kiterjed a magánjogi viszonyokra, s a magán-foglalkoztatáshoz való hozzájutáson belül a vállalkozásra is – a fenti esetekre is ki kellene terjesztenünk az Irányelvben foglalt megoldásokat, így pl. esetleges perindításnál a bizonyítási teher megfordítását.

Más megítélés alá esik azonban az az eset, amikor egy magánszemély új ház építésébe kezd, és hirdetést ad fel bizonyos munkák elvégzésére – tehát saját döntése alapján valamennyi, a hirdetésről tudomást szerző vállalkozó számára hozzáférhetővé teszi a munka elvégzésére pályázást. Bár nem a legjellemzőbb, a példa mégis életszerű lehet nagyobb családi ház építése esetén. Álláspontunk szerint ilyenkor döntő tényező, hogy a hirdetés feladásával a magánszemély lényegében a személyes életteréből „kivonja” a jogviszonyt.

Magánszemélyek azonban több lakással is rendelkezhetnek, s ezek bérbeadásából tetemes jövedelemre tehetnek szert. A bérbe adáshoz nem kell magánvál-

lalkozóvá válniuk, elegendő az adóhatóságtól adószámot beszerezniük. A valóságban gyakrabban fordul az elő, hogy a tulajdonos nem szerez adószámot, nem állít ki számlát, és nem fizet adót a bérleti díjak után. Belesik-e ilyenkor a koncepció által leírt személyi hatályba, vagy a vele szemben való igényérvényesítést meg kell előznie egy olyan eljárásnak, melynek során megállapítják, hogy elmulasztotta beszerezni az engedélyt, jogellenesen nem vetette magát nyilvántartásba stb.? Hogyan bizonyítható ilyen esetekben, hogy a kötelezett a nem létező állami aktus ellenére kötelezett?

Figyelembe véve a fentieket, valamint a vonatkozó holland szabályozást, úgy gondoljuk, hogy a magánviszonyok esetében feltétlenül szükséges kivételt tenni az egyenlő bánásmód elvének érvényesülésével kapcsolatban, azonban a kivételes esetek körét a koncepcióban javasoltnál szűkebben és egyszerűbb megfogalmazással szükséges meghatározni. A holland Egyenlő Bánásmód Törvény (DETA, hozzáférhető a www.cgb.nl címen) például a szolgáltatások és javak felajánlásával, az ezekre vonatkozó szerződések végrehajtásával és megszüntetésével kapcsolatban csak azokat a magánviszonyokat veszi ki a szabályozás köréből, amelyeknél az ajánlatot nem nyilvánosan tették (DETA 7. cikk 1/d.). Álláspontunk szerint a törvény személyi hatályának mindazon magánviszonyokra is ki kellene terjednie, melyekben a szolgáltatás vagy annak felajánlása (ide értve a törvény hatálya alá tartozó valamennyi területet) bárki számára hozzáférhető módon kerül meghirdetésre, válik nyilvánossá (vö. nyilvános magánjogi viszony). Úgy véljük, ez a megoldás a magyar viszonyok között is alkalmazható lehet, és lefedi azokat a területeket, melyeket a koncepció is szabályozni kíván.

II. 2. A törvény szerkezete

Az egyes területek között nem említi a koncepció a lakhatást, bár az *expressis verbis* szerepel a Faji Irányelvben. E területet később is kifejezti a konkrét szabályozás köréből, így pl. nem határoz meg rá speciális szankciókat. Úgy tűnik, hogy mostohagyerekként kezeli a magán-foglalkoztatáshoz – így a vállalkozáshoz és a megbízási jogviszonyban történő munkavégzéshez – és hivatáshoz való hozzájutás feltételeinek és a nyilvánosság számára hozzáférhető javakhoz és szolgáltatásokhoz – ide értve a lakhatást is – történő hozzájutásnak és azok szolgáltatásának a szabályozását is.

II. 3. Hatály

A 31. lábjegyzet szerint a külföldi jogi személlyel jogviszonyban lévő és ennek alapján Magyarországon tartózkodó személyre nem terjed ki a koncepció szerint az egyenlő bánásmód követelménye. Bár ez a megfogalmazás az Mt. jelenleg hatályos rendelkezéseivel összhangot mutat, az Irányelvben megfogalmazottakkal semmiképp sincs összhangban. A helyzetet tovább bonyolítja, ha pl. egy olyan esetet képzelünk el, amikor egy EU tagállamban bejegyzett munkáltatóról van szó. Nehezen hihető, hogy az ilyen munkáltatókra ne vonatkozna az Irányelv, melyet honos államuk feladata átvenni. Magyarország akkor miért ne adná meg ugyanezt a védelmet?

A kérdés inkább úgy vetődik fel, hogy pl. amerikai vagy kínai munkáltatónak engedjük-e, hogy a hazánkban foglalkoztatott külföldi munkavállalóját ne részesítse az Irányelv kínálta védelemben.

A koncepció szerint a hatály nem terjedne ki az egyesülési jog alapján működő társadalmi szervezetek, valamint az egyházak belső jogviszonyaira. Aggályosnak tartjuk ezt a megfogalmazást, hiszen pl. a romák elleni diszkrimináció egyik tipikus előfordulási formája előtt nyit szabad utat – amikor egy vendéglátó ipari egység tulajdonosa a tagok ajánlása alapján való tagfelvétel kikötésével egyesületet hoz létre, hogy bizonyos napokon a diszkóba történő belépést korlátozza.

Az Irányelv alapján megválaszolható a kérdés, hogy milyen körben szabályozandók a magánjogi jogviszonyok. A lakhatás és a vállalkozás így pl. biztosan a szabályozni kívánt körbe esik.

Kifejezetten aggályosnak tartjuk, hogy a tervezet – habár formálisan a 6.4. pont alatt tárgyalva, de lényegét tekintve a kötelezeti kört is érintve – lehetővé teszi az áruk és szolgáltatások igénybe vétele tekintetében, hogy vallási, etnikai nemi, politikai illetőleg szexuális orientáció vagy egyéb társadalmi helyzet szerint meghatározható csoportok tagjai a hagyományápolás, kulturális és önazonosság fenntartását szolgáló tevékenység folytatására létrehozott, a szűkebb közönség számára nyitva álló létesítménybe való belépést korlátozzák, illetve tagsági viszonyt írjanak elő. A tervezet feltétel és jogszerűségi-arányossági teszt említése nélkül ad kibúvót a törvény rendelkezései alól a kötelezeti oldalon, ami az irányelvek egyetlen rendelkezésével sem támasztható alá, sőt az eddiginél rosszabb helyzetbe hozhatja a diszkrimináció áldozatait.

II. 4. Fogalmak

A Faji Irányelvvel ellentétben a fogalmak között nem található meg a hátrányos megkülönböztetésre utasítás és a valós foglalkoztatási feltételek fogalma. Javasolja ezzel szemben a koncepció, hogy a közvetlen és közvetett diszkrimináció definícióján túl tartalmazzon a törvény definíciót a diszkriminációra is. Ez utóbbi azonban nem tűnik szükségesnek, hiszen valamennyi részletét meghatározza majd a törvény.

4.1. A hátrányos megkülönböztetés tilalma

A diszkriminációs alapok tartalmazzák a fajt, színt, nemzetiséget, de kimaradt a felsorolásból az etnikai hovatartozás, noha a Faji Irányelv terminológiája ezt indokolttá tenné. A vallás mellett nem tartalmazza az egyéb meggyőződést (szemben a Foglalkoztatási irányelv rendelkezésével), a szexuális irányultság mellett pedig mellőzi a nemi identitást. Az Európai Bíróság jelenlegi esetjoga szerint a transzneműeket megilleti a nemi alapú diszkrimináció elleni közösségi jogi védelem. Annak megelőzésére azonban, hogy a hazai bírói gyakorlat ettől eltérjen, fontosnak tartjuk e védelmi alapot külön nevesíteni. (A nemi identitással (transzneműekkel) kapcsolatban lásd: P. v. S. and Cornwall County Council, C-13/94.) Az alapok meghatározásánál nemzetközi kötelezettségeinket (lásd az ICCPR, CERD) szükséges mindenképp figyelembe venni.

4.2. Közvetlen és közvetett diszkrimináció

A definícióknál az Irányelvek fogalom-meghatározásainak pontos átvételét javasoljuk, hiszen már a koncepcióban is csak némiképp módosítva jelenik meg a meghatározás, így nem fed le minden, az Irányelvek által definiált alakzatot. Kiemeljük, hogy a közvetlen diszkrimináció megvalósulásához az Irányelvek a hipotetikus összehasonlítást is elegendőnek tekintik. A közvetett diszkriminációnál úgyszintén magukban foglalják azokat az eseteket, amikor személyek – az Irányelvekben foglalt alapokra tekintettel – kedvezőtlenebb bánásmódban részesülnének, mint mások (ismételten a hipotetikus összehasonlításnak nyitva lehetőséget).

Rendkívül fontosnak tartjuk a gyakorlati érvényesülés (pereskedés) szempontjából, hogy a definíció ill. a releváns rendelkezés, miniszteri indokolás jelezze: a közvetett diszkrimináció megállapításához, bizonyításához a köztudomás elegendő, nem kell statisztikai adatokat szolgáltatni. Ez az adatvédelmi szabályok

ismeretében pl. a romák elleni közvetett diszkrimináció megállapításánál kiemelkedő jelentőségű.

Bár később a koncepció is említi ennek szükségességét, már itt jelezzük, hogy a Faji Irányelv fényében a közvetett diszkrimináció Mt-ben foglalt jelenlegi definíciója módosításra szorul. Egységes csoporthoz tartozást ui. nem lehet megkívánni az Irányelv szerint.

4.4. Megtorlás

A definíciót javasoljuk kiegészíteni oly módon, hogy a kárt okozó ill. arra irányuló intézkedés megtételén kívül az azzal való fenyegetés is tartozhasson a tényálláshoz.

4.6. További kimentési okok

Javasoljuk annak átgondolását, hogy milyen beosztású dolgozóktól követhetik meg az egyházak és egyéb vallásos szervezetek a szellemiséghez való lojalitást. Adminisztratív ill. kiegészítő tevékenységet (pl. takarító, fűtő) végzők esetén nem tűnik kívánatosnak az ilyen típusú kimentési ok biztosítása. A tervezet megfogalmazása differenciálatlan, hiszen a Foglalkoztatási Irányelv sem biztosít a vallásos szervezeteknek korlátlan kimentést e tekintetben: valós foglalkozási feltételnek kell fennállnia és ezzel együtt a célnak jogosnak, az alkalmazási feltételnek pedig arányosnak kell lennie, és nem igazolhat más alapokon nyugvó hátrányos megkülönböztetést (jogszerűségi-arányossági teszt – Foglalkoztatási Irányelv 4. cikk (1) (2) bekezdése).

A koncepció az Irányelvekben szereplő „valódi és meghatározó foglalkozási követelmények” fogalmának áttemelésére az Mt-ben már jelenleg is szereplő kimentési ok („a munka jellegéből vagy természetéből egyértelműen következő megkülönböztetés”) megtartását javasolja. Úgy véljük, elfogadható ez a megoldás, azonban szükséges kiegészíteni azzal az Irányelvekben is megkövetelt megszorítással, hogy a különbségtételnek jogosnak és arányosnak kell lennie.

5. Értelmező rendelkezések

Elengedhetetlennek mutatkozik a munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony felvétele a definiálandó fogalmak közé. A megbízási jogviszonyok vizsgálatára már

a jelenlegi szabályok szerint is kiterjed a munkaügyi felügyelőségek hatásköre, amennyiben azok munkaviszonyt lepleznek. (Lásd a munkaügyi ellenőrzésről szóló 1996. évi LXXV. törvény (Metv.) 6. § (1) bekezdése). S nemcsak az Irányelv meghatározásai miatt (access to self-employment), hanem leginkább a hátrányos helyzetű, így az Irányelvek által is védett csoportokat (romák, nők) érintő kényszer-vállalkozások magas száma miatt is szükségesnek tűnik a megbízási és vállalkozói jogviszonyok meghatározása, és a védelem körébe vonása.

6. A diszkrimináció tilalmának egyes területei

Mint fentebb jeleztük, a lakhatás kimaradt a koncepcióból, így ebből a részből is.

6.1. Az egyenlő bánásmód munkavállalással összefüggő esetei

A felsorolásból kimaradtak a bírák, ügyészek, fegyveres és rendvédelmi szervek. A 6.1.2. alatt ezt a csoportot tűnik érinteni a koncepció, amikor hivatásos szolgálati jogviszonyban dolgozóról tesz említést.

A fentiek szerint vitatjuk azon megállapítás jogosultságát – és az Irányelvvél való konformitását –, amely szerint a tisztán nem állami szereplők esetén a kötelezetti oldalon a munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyokra nem terjedne ki a törvény hatálya.

6.1.3. Az esélyegyenlőséget szolgáló rendelkezések

Valószínűleg véletlenül maradt a szövegben, de szembeötlő, hogy a koncepció szinte kizárólag a nemek közötti megkülönböztetésről beszél, s a további alapokat nem érinti.

Az esélyegyenlőségi terv készítésére kötelezett munkáltatók meghatározásánál a 250-es foglalkoztatotti létszám rendkívül magasnak tűnik a magyar viszonyokhoz képest. Ismételten, pl. a romák kimaradtak e rész rendelkezéseiből. Mely szervezetek érintettek az esélyegyenlőségi terv megvitatásában? Kívánatos lenne szankciót meghatározni az esélyegyenlőségi tervvel kapcsolatos kötelezettségek elmulasztására.

6.2. Egyenlő bánásmód a szociális és egészségügyi szférában

Aggályosnak tartjuk az egyházi fenntartású egészségügyi intézmények feltétel nélküli kivételét a törvény hatálya alól. Amíg valamennyire védhetőnek tűnik, hogy katolikus, zsidó, stb. kórházba ill. szeretetotthonba inkább katolikus, zsidó, stb. hívők kerüljenek, az már nehezebben védhető, hogy pl. a nemi vagy faji hovatartozás alapján is megengedett legyen a különbségtétel. Érveinket bővebben lásd a 3. pont utolsó bekezdésében.

6.3. Egyenlő bánásmód az oktatásban

A különös eseteknél a romák elleni diszkrimináció ismert eseteire hivatkozva javasoljuk kifejezetten nevesíteni a tanulási képességekkel kapcsolatos szakértői vizsgálatokat is. Az azonos színvonalú tanulási stb. feltételeknél nem tartjuk indokoltnak a „különösen akkor” szófordulatnak a végleges szövegben való megtartását, hiszen amennyiben az oktatás integrált, elvileg nem merülhet fel az eltérő feltételek problémája.

A kisebbségi oktatás indokoltságát, fenntartását romák esetén nem támasztja alá egyetlen olyan kutatás sem, mely e témakörben készült. Úgy tűnik, hogy ez az intézmény inkább a szegregációs tendenciákat erősíti, miközben nem bizonyul sikeresnek a felzárkóztatással és a kulturális identitás erősítésével kapcsolatban megfogalmazott célok elérése tekintetében. Szükségesnek tartjuk e kérdéskör törvényalkotó általi újragondolását, s megítélésünk szerint a törvény parlamenti vitája erre megfelelő lehetőséget nyújthat.

Az oktatási intézmények fenntartói között nagy számban találhatunk helyi önkormányzatokat. A gyakorlat azt mutatja, hogy főképp kisebb településeken felügyeleti jogkörük gyakorlása az oktatási ügyekben aggályos. Indokoltnak tűnik, hogy a koncepció által javasolt Egyenlő Bánásmód Bizottság külön nevesített szerephez jusson az itt tárgyalt ügyekben.

6.4. Árú és szolgáltatások igénybe vétele

A magánszervezetek által nyújtott szolgáltatások kérdésénél emlékeztetünk arra a dilemmára, amit a törvénynek a köz- és magánszférában való hatályával kapcsolatban fentebb megfogalmaztunk.

A védett csoportok számára nyitva álló létesítményekbe való bejutást korlátozó rendelkezések feltétel nélküli legitimálása álláspontunk szerint rendkívül súlyos alkotmányossági problémákat vet fel, ráadásul bizonyosan visszaélések eszközévé válna, ezért e kivétel megadása nem fogadható el. Érveinket bővebben lásd a 3. pont utolsó bekezdésében.

7.2. Egyenlő Bánásmód Bizottság

Az EBB státuszáról leírtakkal egyetértünk, ám hiányoljuk annak tisztázását, hogy milyen módon viszonyul majd ez az új szerv a már meglévő intézményekhez, így az országgyűlési biztosokhoz (elsősorban a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosához), illetve az oktatási miniszteri biztoshoz. Szintén kérdéses, hogy pl. a munkaügyi és a fogyasztóvédelmi felügyelet és a jegyzők, mint egy-egy diszkriminációs esetben hatáskörrel rendelkező hatóságok tevékenységéhez hogyan kapcsolódik az EBB vizsgálata. A kisebbségi biztos számos olyan hatáskörrel rendelkezik, amelyet indokoltnak tűnhet az új, specializált EBB-hez telepíteni. A kisebbségi biztos azonban foglalkozik olyan panaszokkal is, melyek a kisebbségi önkormányzatisághoz kapcsolódnak, s amelyeket az EBB-hez dogmatikailag nehézkes és talán hibás is lenne átcsatornázni. Miután az EBB nemcsak a faji diszkriminációval foglalkozna, az itt esetleg jelentkező többletjogok ütköznének a nemi stb. alapú diszkrimináció vizsgálatára meglévő hatáskörrel.

Az EBB tagjai megválasztásának módja természetesen a szervezet legitimációjával, megbecsültségével függ össze. Amennyiben az országgyűlési biztosokhoz hasonló státuszt kap, ezt az Alkotmányban szükséges szabályozni. Az elmúlt évek tapasztalatai egyértelművé teszik, hogy egy alkotmánymódosítás komoly kihívást jelent. Ugyanez vonatkozik az EBB tagjainak Országgyűlés általi választására is. Amennyiben azonban gyakorlati szempontok miatt a koncepció B változatát fogadja el a törvényalkotó (miniszterelnöki javaslat, köztársasági elnöki kinevezés), ezzel „leértékelheti” a diszkrimináció elleni fellépés ügyét.

7.3. Az EBB hatásköre

Álláspontunk szerint elengedhetetlen annak tisztázása, hogy hatósági jogkört (bírság kiszabása) kíván-e adni a törvényhozó az EBB-nek, vagy inkább monitorozó szerepet szán neki. Sem a holland, sem az angol szabályozás nem ad bírságolási jogkört a releváns szervezeteknek.

A monitorozás, vizsgálatok lefolytatása természetesen kiegészülhet azzal a jogkörrel, hogy az EBB pereket kezdeményez, s azokat jogtanácsosával vagy megbízott külsős ügyvédekkel viszi. A holland és angol tapasztalatok azonban azt mutatják, hogy óvatosan kell közelíteni a perindítási jogosítványhoz is. A holland Egyenlő Esélyek Bizottsága 1994-es megalakulása óta egyetlen esetben perelt, akkor is azért, hogy egy panaszolt együttműködési kötelezettségének érvényt szerezzen. Az angol Faji Egyenlőség Bizottság bizonyos esetekben rendelkezik saját perindítási jogkörrel, ám az ügyek jelentős részében a költségvetésében biztosított összegből ügyvédek részére ad megbízást, hogy ügyfelei perbeli képviselőt állítsa. A megbízott ügyvédekkel történő perelés sem azonos hatékonyságú, a FEB pl. sokkal hatékonyabban használta az e célra biztosított költségvetési támogatást, mint a nemi diszkriminációval foglalkozó testvér szervezete.

Mind a bírságot, mind pedig az önálló perképviselet biztosításánál ill. felvállalásánál azzal az alapdilemmával kell az EBB-hez hasonló szervezeteknek megküzdniük, hogy „egy személyben” látják el a vizsgáló, az ügyész és a bíró szerepét – még akkor is így van ez, ha a különböző funkciók ellátására más-más ügyosztályt állítanak fel. A jogkörök kialakításánál ajánlatos figyelemmel lenni az EBB-vel legtöbb rokonságot mutató szervek, azaz az országgyűlési biztosok jogosítványaira és gyakorlatára. Bár a kisebbségi biztos sem perelhet, gyakran különböző civil szervezetek figyelmét hívja fel egy-egy konkrét ügyben a perítési lehetőségre. A perelés költségeihez azonban nem áll módjában hozzájárulni (pl. a NEKI által peresített Karcag ügy, Fehér Füzet 1998, 48. o.).

Végül, a bírságolás ill. pereskedés jogköreinek megadása mellett szól az az érv, hogy ezek az eszközök emelhetik az EBB megbecsültségét. Ha egy vizsgálat megállapításai a nem-tetszés kinyilvánítására alkalmasak is, a kezdeményezéseknek a panaszolt még nem biztos, hogy eleget tesz. Ha azonban a kezdeményezés végrehajtását valamilyen módon - akár közvetve is - képes az EBB kikényszeríteni, tevékenységének nagyobb elismertsége lesz.

A bírság ellen jogorvoslatot kereshet a panaszolt fél, s az eljárás vezethet az EBB peresztéséhez is. Ilyen esetekben az EBB energiáit a perbeli képviselőt is lekötne – alperesi oldalon.

A tervezet szerint az EBB eljárását megszüntetné, ha az ügyben bírósági eljárás vagy büntetőeljárás indul. Megfontolandó tényező az is, hogy egy élelmes panaszolt negatív megállapítási keresetet indíthat a Pp. 123. §-a alapján, hogy így vegye elejét az EBB esetleg bírsághoz vezető eljárásának. Szóba jöhet az EBB eljárásának felfüggesztése az Áe. 37. § (1) bekezdése alapján azzal, hogy bíróság által

megállapított tényállás az EBB-t kötné, és a testület szabad kezét csak a joghátrány kiszabásánál kaphatna.

Kérdéses, hogy a már lezárult büntető vagy polgári eljárás után a szankciót alkalmazó EBB döntés ellen a közigazgatási kereset megindításának lehetősége nem nyújtaná-e el ésszerűtlen módon az eljárást.

(A hatályos jog a konkuráló hatáskörökkel kapcsolatban többféle megoldást alkalmaz: pl. a Metv. 6. § (3) bekezdés: a [munkaügyi] felügyelő a foglalkoztató és a részére munkát végző személy közötti jogviszony tartalmát érintő intézkedést nem hozhat, amennyiben az ellenőrzést megelőzően a felek között munkaügyi vita indult. Nyilván ilyen esetben is helye lehet a munkaügyi ellenőrzésre irányuló eljárás felfüggesztésének, amennyiben a munkaügyi jogvita az ellenőrzés megkezdése után indult.)

Másik lehetőségként vetődhet fel – a tervezetben ajánlottal szemben – a párhuzamos eljárás elkerülése okán a bírósági eljárás felfüggesztése az EBB eljárásának jogerős befejezéséig (pl. a Pp. 152. §-a alapján.) Ez viszont azért mutatkozhat aggályosnak, mert olyan tényleges jogköröket telepítene az EBB-hez, melyek bírósági hatáskörök korlátozásához, így alkotmányossági zavarokhoz vezetnének.

A bírságotással kapcsolatos további probléma, hogy az EBB egy fokon járna csak el, tehát döntését csak az államigazgatásánál jóval költségesebb – és ahogy bemutatjuk, esetenként hosszabb – bíróság előtti eljárásban lehetne megtámadni.

A fentiek alapján tehát abban a kérdésben szükséges dönteni a törvény szövegének elkészítése előtt, hogy bírságothasson-e az EBB.

Itt figyelembe kell venni, hogy ágazati hatóságok diszkriminációval kapcsolatos szabálysértések miatt, pl. munkaügyi ellenőrzés során már most is szabhatnak ki bírságokat (lásd: Metv. 1§ (2) bekezdése és 3.§ (1) bekezdés d) pontja). Vannak azonban olyan ágazatok, melyeket az Irányelv szerint le kell fednie a törvénynek (egészségügy, lakhatás, oktatás és szociális ellátás), ám vagy nincs ágazati szankció, vagy annak kiszabása szétforgácsolódik olyan szervek között, amelyekről a specializált szemlélet nem várható el (pl. oktatási diszkrimináció szabálysértése esetén, ill. a fogyasztóvédelmi szabályok be nem tartása esetén a helyi jegyzők. (Pl. nem feltétlenül életszerű annak elvárása, hogy a jegyző a 300 fős település egyetlen kocsmáját bezárassa a fogyasztóvédelmi szabályok megsértése miatt. Egyebekben a jegyzői inaktivitásra példa a Patvarci ügy – NEKI, Fehér Füzet 1999, 10. o. A lakhatási ügyekben igen gyakran a jegyző is aktív részese volt a diszkriminációnak – lásd a kisebbségi biztos megállapításait az 1997-es zámolyi, vagy a 2002 szeptemberi paksi ügyekben. A paksi ügyben készült jelentés országszerte intézménye-

sült diszkriminatív gyakorlatról beszél, s felveti a helyi önkormányzatok felelősségét.) Ha a specializált szervezetekkel nem rendelkező ágazatokban a bírságolási jogkört meg is adná a törvény az EBB-nek, megnyugtatóan nem oldható meg a munkaügyi és fogyasztóvédelmi eljárások becsatornázása az EBB alá. Ha pedig a munkaügyi és fogyasztóvédelmi eljárásokat és szervezeteket érintetlenül hagyja a törvény, a többi terület EBB alá rendezése felemássá teheti a hatósági jogkörök gyakorlását (egyfokúság itt, kétfokúság ott az államigazgatási eljárásban).

A diszkrimináció miatti perlekedésben számos civil szervezet nagy gyakorlatra tett már szert, s az itt megbízással dolgozó ügyvédek lényegében monopol-helyzetben vannak a szakmai tapasztalat tekintetében. 2001-ben az IM létrehozta az anti-diszkriminációs ügyvédhálózatot. A perek vitelében természetesen e hálózat tagjaira is számítani lehetne, ill. az ő tevékenységüket szükségesnek mutatkozik összekötni a törvény rendelkezéseivel.

A jogtanácsosi ill. megbízott ügyvédi modellek kiértékelését mindenképp szükséges lenne még a törvénytörvény elkészítése előtt elvégezni. Költségelemzést látszik szükségesnek beszerezni a két modellre. Az azonban irányadó lehet, hogy az angol bizottságok megbízott ügyvédek vesznek igénybe. E megoldás alapján az esetleges pervesztés csak közvetve van kihatással a bizottságok megítélésére. Amennyiben megbízott ügyvédekkel dolgozna az EBB, természetesen a döntés, hogy mely ügyeket peresítik, a bizottságnál maradna.

Mindenképpen szükségesnek mutatkozik a törvény hatálya alá tartozó eljárásoknál a tárgyi költségmentesség biztosítása. Ez a megoldás abban az esetben is csökkentené a perlés költségeit, ha nem az EBB, hanem megbízott ügyvéd segítségével a panaszos perel.

A pervesztés esetén az ellenérdekű fél ügyvédjének munkadíjára sajnos egyik megoldás sem nyújthat fedezetet. Ennek megfizetésére tehát esetleg az EBB költségvetésében kell pénzügyi eszközöket biztosítani.

A feladatkörök között határozza meg a koncepció az egyéni jogérvényesítést. Ezt a csoport-jogérvényesítéssel szükségesnek mutatkozik kiegészíteni. Ki lehetne jobb helyzetben, hogy egy-egy csoportról tegyen megállapításokat, végezzen átfogó, tematikus vizsgálatokat ill. készítsen elő perlésre alkalmas anyagokat, mint az EBB? Valójában a közvetett diszkrimináció bizonyítása sok esetben (pl. románknál az adatvédelmi szabályok miatt is) csak az EBB vizsgálatai nyomán tűnik a gyakorlatban megvalósíthatónak. E megfontolás értelmében elengedhetetlen, hogy a törvény külön rendelkezzen az EBB átfogó ill. tematikus vizsgálatok végzésére vonatkozó jogosítványáról.

Az anyagon végigfutnak a nem-peres eljárásokra vonatkozó elképzelések. Feltelevük, hogy a szerzők e meghatározás alatt az államigazgatási eljárásokat értették. Az Áe. 3.§ (4) bekezdése szerint az ügyfél jogai megilletik azt a szervet, amelynek feladatkörét az ügy érinti. Ennek megfelelően a nem személyes kérelemre induló ügyeknél az EBB az általános szabályok szerint felléphet. A probléma eddig is azoknál az ügyeknél (munkaügyi felügyelet előtt pl. – Metv. 3. § (2) bek.) adódott, ahol személyes kérelmet kívánt meg rövid határidő mellett az ágazati jogszabály. Ezt a kérdést mindenképp rendezni kívánatos.

A feladatköröknél az intézményes rasszizmus ill. diszkrimináció eseteiben javasoljuk, hogy az észak-ír és angol példára (pl. Faji Kapcsolatok Törvénye 47. cikk) a törvény adja meg az EBB-nek a lehetőséget a különböző szervezetek működésének monitorozására és eljárási szabályzatokkal (Codes of Practice) kapcsolódó javaslatok megtételére. Végül, álláspontunk szerint a közbeszerzési pályázatokról való nyilvántartás vezetését véleményezési jogkör egészíthetné ki. Ez hatékony gazdasági szankciót adna az EBB kezébe. A testület a vizsgálatai során tapasztalt hiányosságok miatt egy-egy gazdasági társasággal szemben ezen eszköz felhasználásával is felléphetne.

Az EBB vizsgálati módszerei közül véleményünk szerint érdemes kiemelni a helyszíni vizsgálatot és a tesztelést. Az előbbi magánszemélyként megvalósítani a gyakorlatban rendkívüli nehézségekbe ütközik. Utóbbi pedig a diszkrimináció bizonyításának egyik leghatékonyabb eszköze.

A vizsgálat megindítását a koncepció kizárná, ha a kérelem nyilvánvalóan alaptalan ill. ha az eltelt idő miatt nem lehet eredményesen vizsgálni. Mindkét esetben indokoltnak tartanánk, ha érdemi vizsgálat folyna, hiszen csak némi vizsgáldás után lehet megállapítani, hogy alaptalan-e egy kérelem ill. hogy túlzottan hosszú idő telt-e el ahhoz, hogy eredményes lehessen a vizsgálat.

Az EBB hatáskörének kérdését az alábbiakban foglalhatjuk össze. Amennyiben bírságolási hatáskört kíván a jogalkotó a testülethez telepíteni, az EBB-t megfelelően be kell tagolni az államigazgatási szervezetrendszerbe, létre kell hozni az ilyen hatósági szerep betöltéséhez szükséges országos infrastruktúrát, ki kell dolgozni a testület döntései elleni jogorvoslati fórumrendszert, összhangba kell hozni a működést a már eleddig és létező intézményrendszerrel (lásd: fogyasztóvédelem, munkaügyi ellenőrzés. Meg kell oldani a bíróságokkal konkuráló hatáskör problémáját). Amennyiben ezt az utat választja a jogalkotó, álláspontunk szerint nehezen képzelhető el az áldozatok peres igényérvényesítésének hatékony elősegítése, különös tekintettel a koncepció azon elképzelésére, hogy az EBB-nek meg kellene szüntetnie eljárását abban az esetben, ha az adott ügy bíróság elé kerül. Eb-

ben az esetben ugyanis a testület időről-időre azzal a dilemmával találkozhatna szemben magát, hogy saját eljárásának megszüntetése – és a bírság kiszabásától való eltekintés – árán javasolja-e ügyfelének a bírósági eljárás megindítását, illetve indítson-e bírósági eljárást, ezzel rögtön meg is szüntetve önnön jogosultságát arra, hogy az ügyben eljárjon és bírságot szabjon ki.

A másik megoldás szerint a következő jogosultságokat ruházhatja a jogalkotó a testületre: vizsgálatok lefolytatása egyéni ügyekben, átfogó vizsgálatok lefolytatása, ajánlások megfogalmazása, és a diszkrimináció áldozatainak jogérvényesítését szolgáló erős jogosítványok. E verzió szerint az EBB eljárásának vázlata a következőképpen alakulna: a testület kivizsgálná a diszkriminációs panaszokat, vizsgálatának eredményei alapján ajánlást fogalmazna meg a kötelezett szervezet, személy számára a diszkrimináció felszámolásának érdekében, és amennyiben az ajánlás címzettje nem tesz eleget az ajánlásban foglaltaknak, hathatós segítséget nyújtana a diszkriminációt szenvedett félnek jogai érvényesítéséhez. Ebben a körben vagy munkatársai révén perbeli képviselőként (amely esetben a Pp. és az egyéb eljárási jogszabályok képviseleti szabályainak módosítására van szükség), vagy ügyvédekkel kötött megállapodások alapján ingyenes perbeli képviseletet nyújtana a diszkriminációt szenvedett és jogorvoslatot kereső félnek személyiségi jogi perekben. Amennyiben a jogalkotó ezt a megoldást választja, szükségesnek mutatkozna már létező intézményrendszerben eljáró szervezetek arra kötelezni, hogy diszkrimináció esetén az EBB felé szignalizáljanak, illetve rendezni kell annak kérdését, hogy megilletik-e az EBB-t az államigazgatási eljárásban az ügyfél jogosítványai vagy sem. Kívánatos lenne az olyan diszkriminációs helyzetekre (pl. lakhatási diszkrimináció), amelyeket még kifejezetten nem tilalmaz a szabálysértési jog sui generis szabálysértési tényállást alkotni. Az ilyen szabálysértések elbírálását független hatóságok feladatkörévé kellene tenni (pl. a megyei közigazgatási hivatal vagy a megyei főjegyző hatáskörébe utalni).

7.4. Mediáció

A kisebbségi biztos és a NEKI éves jelentései alapján vitatnunk kell azt a megállapítást, hogy a magánszférához közelebb álló területeken merül fel a mediáció lehetősége. Mindkét szervezet számos közszférához tartozó szerv (önkormányzat, rendőrség) diszkriminatív gyakorlatáról számol be. Amennyiben a mediáció egyik célja és előnye, hogy lényegesen olcsóbbá teszi a jogviták rendezését, nem szabad kizárni alkalmazását a közszférában felmerülő diszkrimináció esetén sem.

8.1. Bizonyítási kötelezettség

Az Irányelvekből (ide értve a kérdésben szintén releváns 97/80/EC sz. irányelvet is a bizonyítási teherről nemi diszkriminációs ügyekben – 4. cikk) nem következik, hogy csak a peres eljárásokban fordítandó meg a bizonyítási teher. Az Irányelv 8. cikke ui. bíróságról ill. egyéb hatáskörrel rendelkező hatóságról rendelkezik. Ide tartozik véleményünk szerint pl. a munkaügyi felügyelőség is. Nehezen látható be a gyakorlat alapján, hogy ennek eljárása során a bizonyítási teher megfordítása nélkül miért lehetne egyszerűbb a diszkriminációt bizonyítani, mint a bíróság előtti eljárásban.

A diszkrimináció bizonyítását jelentősen megkönnyíti a tesztelés módszere. A NEKI évek óta alkalmazza a módszert, ám mivel azt nem nevesíti a Pp., rendkívül nagy hangsúlyt fektetnek a bíróságok magának a módszernek a megítélésére és a tesztelők személyének, elmondásuk hitelességének vizsgálatára. Úgy gondoljuk, hogy érdemes e módszert külön szabályozni, ill. az eljárási jogszabályokban rendelkezni róla, mint arra néhány európai országban, így pl. Belgiumban már sor került.

Ugyancsak fel kell hívnunk rá a figyelmet, hogy a koncepció az alperesre (illetve a panaszoltra) nézve szigorúbb megoldást tartalmaz, mint az Irányelvek. Ezek ugyanis úgy rendelkeznek, hogy a diszkriminációra hivatkozó személynek olyan tényeket kell bizonyítania (establish facts), amelyek alapján **vélelmezhető** (may be presumed) a diszkrimináció, a bizonyítási teher csak ezután fordul meg. A koncepció (és a hatályos Mt) ilyen feltételt nem állapít meg, tehát a teher megfordulásához elégségesnek tekinti a diszkrimináció állítását. Úgy véljük, hogy az Irányelvek által előírányozott előzetes szűrő alkalmas lehet egyrészt a visszaélések kiküszöbölésére, másrészt a magyar jogásztársadalom esetleges ellenkezésének csillapítására is.

A vélelem bevezetése bizonyos feltételek fennállása esetén ismert és elfogadható jogtechnikai megoldás. A feltételeket lehetne zárt taxációval megadni, mint pl. az észak-ír törvényben. Az angol joggyakorlat az alábbi feltételek fennállása – illetve a diszkriminációt sérelmező személy általi bizonyítása – esetén állítja fel a diszkrimináció – természetesen – megdönthető **vélelmét**: (i) eltérő bánásmód; (ii) hátrány bekövetkezte; (iii) eltérés a védett alap (faj, nem, stb) alapján. A joggyakorlat orientálására más feltételeket is be lehetne természetesen vezetni.

Tisztában vagyunk azzal, hogy bizonyos kérdéseket a jogalkotás nem képes tisztázni. Így pl. azzal a védekezéssel szemben, hogy a pályázót a munkáltató még soha nem látta, ill. hogy a munkáltatónál számos más roma, nő, mozgássérült, stb. dolgozik, a jogalkalmazás során kell majd megfelelő válaszokat találni. Szükséges

azonban a miniszteri indokolásban a lehető legszélesebb körben fogódzót adni a jogalkalmazóknak a jogintézmény gyakorlati működésével kapcsolatban. Ennek alátámasztására álljon itt a következő példa.

A bizonyítási teher megfordítására vonatkozó rendelkezés alkalmazása eddig egyetlen általunk ismert esetben merült fel: F. Katalin esetében (NEKI, Fehér Füzet 2000, 29. o.). A perben a roma felperes állította, hogy az alperes munkáltató etnikai származása miatt nem foglalkoztatta. Az alperes tagadta, hogy felperes akár járt is volna nála felvételi elbeszélgetésen. A felperes bizonyította, hogy a megbeszélés időpontját megelőzően telefonált alperesnek, leírta alperes irodáját, s bizonyította, hogy a megbeszélés napján feldúlt állapotban panaszt tett a helyi önkormányzatnál, mert alperes etnikai származása miatt nem alkalmazta – innen tovább küldték a kisebbségi biztoshoz. A bíróság azonban nem vélelmezte e bizonyítékok alapján a diszkriminációt, mert iratellenesen kételyeket támasztott a felperes szavahihetőségével kapcsolatban. Az ügy felülvizsgálati szakban a Legfelsőbb Bíróság előtt van folyamatban, melytől a NEKI a bizonyítási teherre vonatkozó elvi iránymutatást vár.

8.2. Közérdekű igényérvényesítés

Itt szeretnénk kiemelni a közérdekű bírság szerepét. Jellemzően a közérdekű igényérvényesítés esetén látjuk e polgári jogi szankció alkalmazásának hasznát. A NEKI fogyasztói diszkriminációval kapcsolatos pereiből azonban kiderül, hogy a bírói gyakorlat szerint csak a személyiségi jogi perben egy-egy személynek megítélt kártérítés mellett, s csak akkor lehet sikeres az ilyen igény előterjesztése, ha a személyre szóló kártérítés mértékét meghaladja az okozott kár (P. és Sz. ügyek, Fehér Füzet 1999, 10. és 13. o. és D. ügy, Fehér Füzet 2000, 60. o. – lásd még az alábbi ítéleteket: Nógrád Megyei Bíróság Pf.20.451/2000 és Kisvárdai Városi Bíróság 11.P.20.450/2000). Előre láthatóan hosszabb időt vesz majd igénybe a bírói gyakorlat fejlődése a nem meghatározott személyhez fűződő személyiségi jogi igények kérdésében. A törvény indokolásának tehát részletesen magyarázatot szükséges fűznie a közérdekű bírsághoz és a közérdekű igényérvényesítéshez is, amely a bírói gyakorlat kialakítására hatással lehet.

9. Szankciók

A fentiekben már számos megjegyzést tettünk, melyek a szankciók vonatkozásában is relevánsak. Itt arra hívnánk fel ismételtlen a figyelmet, hogy a legfonto-

sabb kérdés: kap-e az EBB bírságolási jogkört. Ha igen, hány fokú lesz az eljárás államigazgatási szaka. Ha nem, mely szerv bírságozzon egészségügyi, lakhatási, oktatási és szociális ügyekben. Javasoljuk annak vizsgálatát, hogy lehet-e ezt a jogkört a megyei közigazgatási hivatalhoz vagy a megyei főjegyzőhöz telepíteni. A települési jegyzők ugyanis sok tekintetben függő helyzetben vannak attól az önkormányzattól, amely a kisebbségi biztoshoz beérkező panaszok tanúsága szerint igen gyakran hoz diszkriminatív vagy legalábbis a diszkrimináció gyanúját felvető intézkedéseket.

A diszkriminációt egyes ágazatokban nem azonos szóhasználattal megfogalmazott szabálysértések is tiltják. Szükségesnek tartjuk e szabálysértések törvényi tényállásainak terminológiai és szerkezeti egységsítését.

A Ptk-ra épülő szankciónál a fentieknek megfelelően javasoljuk, hogy a miniszteri indokolás részletes magyarázatát adja a rendelkezéseknek oly módon, hogy az a bírói gyakorlat fejlesztése során használható legyen. Egyértelműen biztosítani kell, hogy a bírói gyakorlat ne vonhassa meg a megítélhető kártérítés felső határát.

A koncepció által felsorolt szankciókat az alábbiakkal javasoljuk kiegészíteni: a kiemelkedően közhasznú szervezet jogállásának megvonása, a költségvetési támogatástól esesés időtartamának 1-3 év közötti fokozatos meghatározása. A foglalkoztatási diszkriminációnál a munkaviszony létesítése során tapasztalt diszkriminációt követő felvételnél az EBB monitorozhassa a folyamatot ill. legyen a munkáltatónak jelentéstételi kötelezettsége. Oktatásnál: az oktatási intézmény ill. annak fenntartója biztosítson egyéni felzárkóztatást a diszkriminációval érintett tanuló(k)nak. Az áruk és szolgáltatások igénybevételével kapcsolatban javasoljuk, hogy a diszkriminatív céllal alapított társadalmi szervezetek feloszlását ne csak az ügyészség javasolhassa, hanem pl. a hátrányos megkülönböztetés miatt folyó polgári perben azt a felperes és az EBB is indítványozhassa.